CD
1719
L873

3 1761 03562 6688

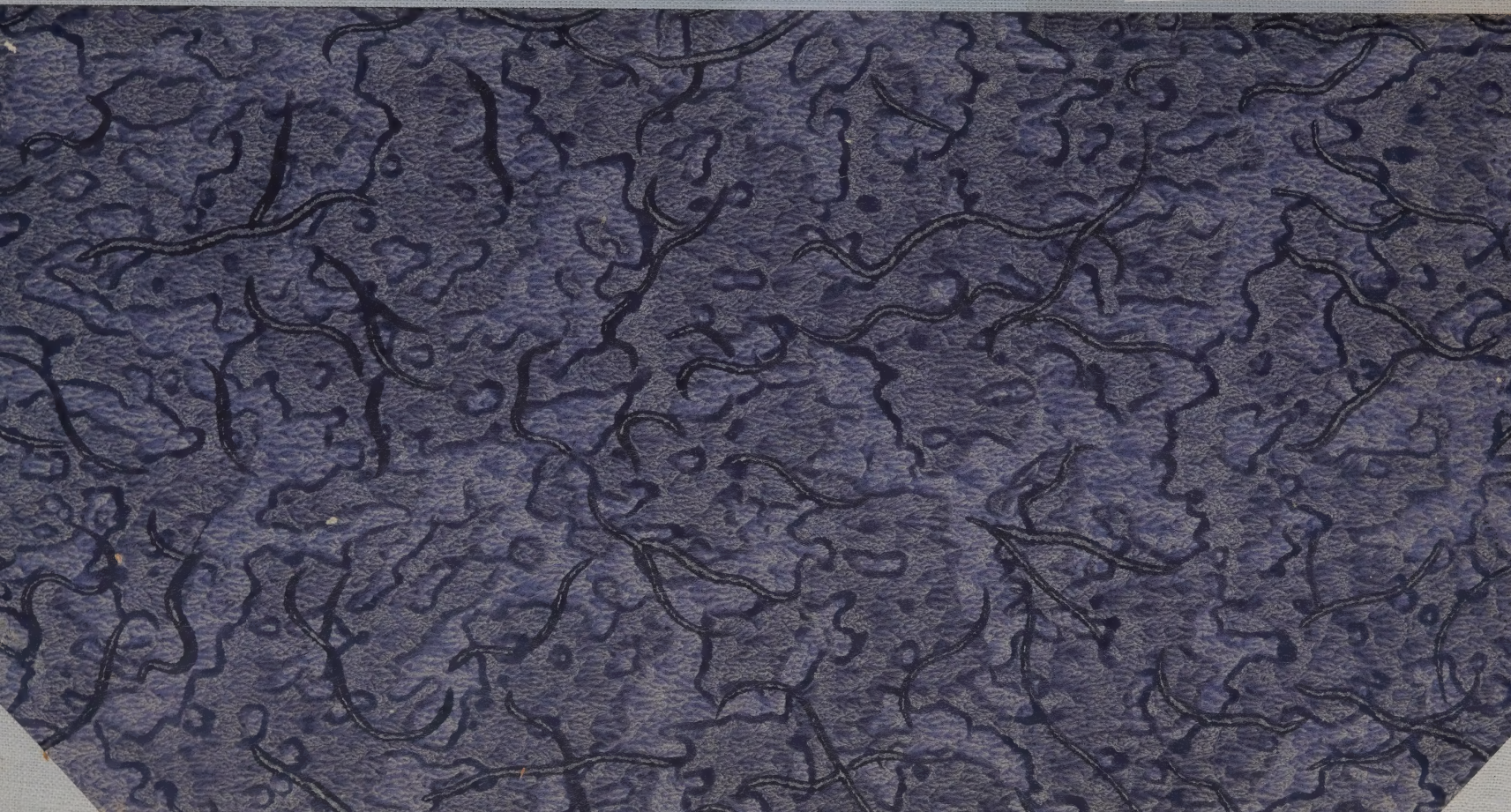

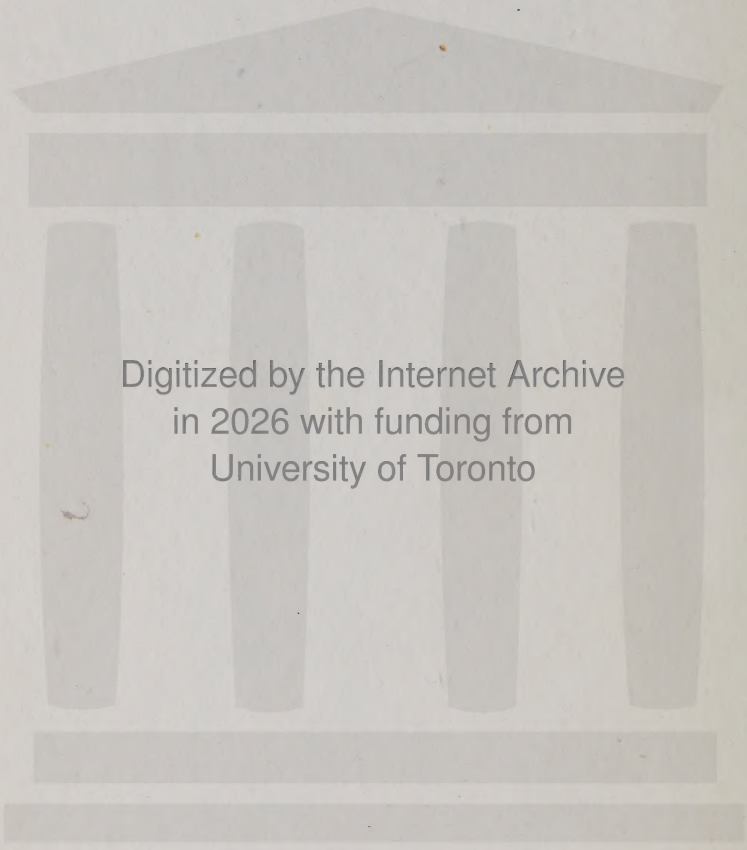
Digitized by the Internet Archive
in 2026 with funding from
University of Toronto

https://archive.org/details/archiwumkapituya0000zajc

ARCHIWUM
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WE LWOWIE
DZIAŁ II. — TOM I. — ZESZYT 7.

ARCHIWUM KAPITUŁY ŁACIŃSKIEJ WE LWOWIE

NAPISAŁ

STANISŁAW ZAJĄCZKOWSKI

WE LWOWIE
NAKŁADEM TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
Z ZASIŁKIEM MINISTERSTWA WYZN. REL. I OŚW. PUBL.
DRUKARNIA UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO POD ZARZĄDEM J. FILIPOWSKIEGO
1923

Skład główny wydawnictw Towarzystwa utrzymują: we Lwowie i w Warszawie
Gubrynowicz i Syn, w Krakowie Gebethner i Wolff

WYDAWNICTWA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WE LWOWIE.

Prace naukowe, Dział I, historyczno-filologiczny.

M.

I. Abraham Władysław. Powstanie organizacyi kościoła łacińskiego na Rusi. Tom I. str. XVI i 418. 12000

II i III. Dąbkowski Przemysław. Prawo prywatne polskie. Tom I. str. XXII i 602, tom II. str. X i 731. 40000

IV. Balzer Oswald. Skarbiec i archiwum koronne w dobie przedjagiellońskiej, str. 626 16000

V. Janusz Bohdan. Zabytki przedhistoryczne Galicyi wschodniej, str. 310 8000

VI.—VIII. Balzer Oswald. Królestwo Polskie 1295—1370, tom I str. 448, tom II str. 536, tom III str. 364. 40000

Archiwum naukowe, Dział I, historyczno-filologiczny.

Tom I. Dąbkowski Przemysław. O utwierdzeniu umów pod grozą łajania w prawie polskiem średniowiecznem, str. 75 (2000 M.). — Buzek Józef. Studya z zakresu administracyi wychowania publicznego. I. Szkolnictwo ludowe, str. 479 (12000 M.) 14000

Tom II. Dembiński Bronisław. Stanisław August i ks. Józef Poniatowski w świetle własnej korespondencyi, str. 259 (6400 M.). — Witwicki Władysław. Analiza psychologiczna objawów woli, z 4 fig. w tekście i 1 tabl., str. 127 (3600 M.). — Hahn Wiktor. Juliusza Słowackiego Samuel Zborowski, str. 71 (2000 M.). — Dąbkowski Przemysław. Załoga w prawie polskiem średniowiecznem, str. 49 (1200 M.). 13200

Tom III. Dąbkowski Przemysław. Rękojemstwo w prawie polskiem średniowiecznem, str. 255 (6400 M.). — Dąbkowski Przemysław. Litkup, studyum z prawa polskiego, str. 68 (2000 M.). — Hahn Wiktor. Literatura dramatyczna w Polsce XVI wieku, str. 133 (3600 M.). — Nanke Czesław. Szlachta wołyńska wobec Konstytucyi Trzeciego Maja, str. 93 (2400 M.) 14400

Tom IV. Szumowski Władysław. Galicya pod względem medycznym za Jędrzeja Krupińskiego, pierwszego protomedyka 1772—1783. Z portretem Krupińskiego, str. 368 (10000 M.). — Janowski Benon O odległościach jako czynniku rozwoju kultury, z 4 fig. w tekście i 5 tabl., str. 43 (1600 M.). — Modelski Teofil Emil. »Król Gebalim« w liście Chasdaja, studyum historyczne z X w., str. 122 (3200 M.). 14800

Tom V. Tomkowicz Stanisław. Przyczynki do historyi kultury Krakowa w pierwszej połowie XVII w., str. 315 (12000 M.). — Podlacha Władysław. Malowidła ścienne w cerkwiach Bukowiny, z 10 tabl., str. 208 (8000 M.) 20000

Tom VI. Grzegorzewski Jan. Z Sidżyllatów rumelijskich epoki wyprawy wiedeńskiej akta tureckie, str. 408 (14400 M.). — Dąbkowski

ARCHIWUM KAPITUŁY ŁACIŃSKIEJ WE LWOWIE

NAPISAŁ

STANISŁAW ZAJĄCZKOWSKI

Własność Stanisława Zajączkowskiego 2051.

WE LWOWIE
NAKŁADEM TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
Z ZASIŁKIEM MINISTERSTWA WYZN. REL. I OŚW. PUBL.
DRUKARNIA UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO POD ZARZĄDEM J. FILIPOWSKIEGO
1923.

LIBRARY
MAY 1 1973
UNIVERSITY OF TORONTO

CD
1719
L823

Archiwum Kapituły łacińskiej we Lwowie

Napisał

Stanisław Zajączkowski.

Wstęp.

Zadaniem niniejszej pracy jest opisać Archiwum Kapituły metropolitalnej obrz. łać. we Lwowie, mieszczące się w lokalu kancelaryi kapitulnej przy ul. Rutowskiego l. 5. Ma ona zatem przedstawić genezę i zawartość tego Archiwum, tudzież uwydatnić jego znaczenie i wartość dla badań naukowych.

Archiwum to pozostaje, rzecz oczywista, w ścisłym związku z Kapitułą lwowską obrz. łać. Materyał tego Archiwum jest odbiciem kolei losów jakie przechodziła Kapituła, jest wynikiem jej działalności.

Kapituła lwowska nie różniła się niczem od ustalonego pod koniec średniowiecza typu kapituł. Była więc ona organizacyą autonomiczną, posiadającą współudział w zarządzie dyecezyą. Z tego podwójnego jej charakteru wynikała jej dwojaka działalność. Jako samorządna organizacya, miała Kapituła prawo ustalać swe statuty, odbywać zgromadzenia we własnych sprawach i zarządzać swym majątkiem. Udział zaś jej w zarządzie dyecezyą sprowadzał się do wykonywania prawa konsensu wobec arcybiskupa, sprawowania rządów nad dyecezyą i dobrami arcybiskupiemi w czasie wakansu, udziału w obsadzaniu stolicy arcybiskupiej, tudzież wypełniania obowiązków duszpasterskich w kościele katedralnym; w tym ostatnim wypadku występuje Kapituła jako proboszcz kościoła katedralnego [1].

[1] Zachorowski St., Rozwój i ustrój kapituł polskich w wiekach średnich, Kraków 1912 pass. Por. też Wetzer u. Welze, Kischenlexikon, Freiburg in Breisgau 1883, II 1888—1893.

Te dwa rodzaje działalności Kapituły lwowskiej znalazły swoje odbicie w materyałach jej Archiwum ale bynajmniej nie w równej mierze. Materyał archiwalny, odnoszący się do działalności Kapituły jako autonomicznej jednostki, przedstawia się bogato i kompletnie. Druga natomiast część materyałów Archiwum, która pozostaje w związku z Kapitułą jako instytucyą zarządu kościelnego, wygląda zupełnie inaczej. Na plan pierwszy wysuwa się tutaj ta grupa archiwaliów, która odnosi się do Kapituły, spełniającej czynności proboszcza kościoła katedralnego; przedstawia się ona okazale i interesująco. Inne natomiast grupy zachowały się jedynie w małej ilości i fragmentarycznie. Współudział Kapituły w zarządzie dyecezyą, odnośnie do dawania konsensów i obioru arcybiskupów, pozostawił ślady jedynie w sprawozdaniach z posiedzeń kapitulnych; innych aktów, będących w związku z tem, jest bardzo mało. Więcej nieco zachowało się materyałów, pochodzących z okresów wakansu stolicy arcybiskupiej, kiedy Kapituła sprawowała zarząd nad dyecezyą i dobrami arcybiskupstwa. Odnośnie do tej grupy w Archiwum kapitulnem przechowały się głównie akta zarządu dóbr; natomiast akta zarządu kościelnego skupiły się głównie w Archiwum konsystorskiem, jako tam zresztą należące.

Z powyższego przeglądu wynika, że zawartość Archiwum kapitulnego dzieli się pod względem treści na trzy grupy. Pierwsza z nich stoi w związku z samorządnością Kapituły, druga z kościołem katedralnym, którego proboszczem była Kapituła, trzecia wreszcie odnosi się do Kapituły jako instytucyi, uczestniczącej w zarządzie dyecezyi. Podział ten pokrywa się z grubsza z podziałem zawartości Archiwum kapitulnego przez Pirawskiego[1], dokładniejszy zaś opis poszczególnych działów rozszerzy go i pogłębi.

Ścisły związek, jaki zachodzi między Kapitułą a jej Archiwum, wymaga dotknięcia jej dziejów bodaj w najogólniejszych zarysach. Niepodobieństwem jest przedstawić całość dziejów Kapituły lwowskiej; może to być przedmiotem osobnej pracy, zresztą bardzo wdzięcznej, temat to bowiem prawie nieporuszany. Tutaj trzeba ograniczyć się do podniesienia z historyi Kapituły tych momentów natury organizacyjnej i gospodarczej, które mają największą łączność z materyałem archiwalnym i znajomość których ułatwia oryentacyę w Archiwum.

[1] Pirawski, Relatio status almae Archidioecesis Leopoliensis, ed. Heck, Lwów 1893 str. 95.

I.

Dzieje Kapituły łacińskiej we Lwowie.

Dzieje Kapituły łacińskiej we Lwowie[1] obejmują okres przeszło pięciu wieków. Początki jej sięgają jeszcze w głąb XIV wieku; już bowiem przy założeniu metropolii łacińskiej w Haliczu w 1375 r.[2], myślano o utworzeniu Kapituły i to we Lwowie, jako przyszłej siedzibie arcybiskupa. Dowodem tego jest dokument Władysława Opolczyka z 1377 r., normujący sprawę ciężarów publicznych z domów we Lwowie, posiadanych przez członków Kapituły[3]. Założenie Kapituły we Lwowie uległo jednak znacznej zwłoce wskutek trudności, jakie napotykała sprawa przeniesienia arcybiskupstwa do Lwowa[4]. Dopiero po jej ostatecznem załatwieniu w 1414 r.[5], przyszła kolej na założenie Kapituły. Sprawą tą zajął się gorliwie ówczesny arcybiskup Jan Rzeszowski[6]. Przedewszystkiem przebudował on ok. 1415 r. dom, zajmowany poprzednio przez plebana lwowskiego Jana i przeznaczył go na mieszkanie dla przyszłych kanoników[7]. Równocześnie, korzystając z bogatego uposażenia kościółka św. Jana pod górą Zamkową, zamienił je w prebendę kanoniczą. Już w 1415 r. pojawia się Zygmunt, kanonik i prebendaryusz św. Jana[8], prawdopodobnie ten sam, który w 1421 r. występuje jako scholastyk[9]. Zmarł on prawdopodobnie w tym czasie, ponieważ

[1] Dzieje Kapituły lwowskiej pisał Zachariasiewicz Fr. Ksaw. w dziele p. t.: Historia Metropolitani Leopoliensis Ritus Latini Capituli ac fundatorum successive nec non Series Praelatorum et Canonicorum Ejusdem ad annum MDCCCXXX perducta. Dwa rękopisy tej pracy znajdują się w Archiwum Kapituły (K. 118 i 123), jeden w Zakładzie Ossolińskich (Nr. 2591 fol.). Wyszła ona częściowo w polskim przekładzie w czasopiśmie: Przyjaciel chrześciańskiej prawdy, Przemyśl 1838. O początkach Kapituły wspomina prof. Abraham w pracy p. t.: Początki arcybiskupstwa łacińskiego we Lwowie. Lwów 1909, Bibl. lwow. VII.

[2] Abraham op. c. 15.

[3] A. G. Z. IV. nr. 12.

[4] Abraham op. c. 16—46.

[5] Theiner, V. Mon. Pol. II. nr. 8, 15.

[6] Zasługi jego w tym kierunku poświadczają zgodnie Zimorowicz w Leopolis triplex (Opera, wyd. Hecka, Lwów 1899) str. 83 i Skrobiszewski, Vitae Archiepiscoporum Leopoliensium. J. 13 nast. (błędnie K. 3).

[7] Zimorowicz l. c.: Skrobiszewski l. c.

[8] A. G. Z. IV. nr. 32.

[9] A. G. Z. II. nr. 40.

pod koniec tego roku prebenda św. Jana znajduje się w posiadaniu Stanisława Rpiszki[1], podczas gdy godność scholastyka piastuje Piotr, oficyał arcybiskupi[2].

Wszystko to było jednak prowizorycznem, brak bowiem funduszów uniemożliwił założenie stałej Kapituły. Sprawę tę rozwiązał dopiero Władysław Jagiełło, który wypełniając jakieś zobowiązania, poczynione w tym kierunku[3], ufundował dokumentem, wydanym w Bieczu 23 listopada 1429 r. kollegium 10 kanoników przy katedrze lwowskiej[4]. Jako uposażenie kanoników wyznaczył król 100 grzywien, zabezpieczonych na żupach drohobyckich i na cle lwowskiem[5], tudzież 4 wozy soli drohobyckiej rocznie (1432)[6], ponadto nadał im 40 łanów ziemi między wsiami Skniłów, Obroszyn, Stawczany i Hodowica (1431)[7], na których założył później kanonik Stanisław Basz wieś Basiówkę[8], w końcu zaś wieś Werbiż (1433)[9], jakoteż pole i las pod górnym zamkiem lwowskim; tę ostatnią posiadłość wymieniła Kapituła w 1464 r. za wieś Kahujów[10].

W hojności współzawodniczył z królem arcybiskup. Powierzając Kapitule obowiązki duszpasterskie, dał jej arcybiskup młyn, należący od połowy XIV w. do kościoła parafialnego lwowskiego, zwany później Stachirowskim, tudzież łan ziemi koło górnego zamku[11]. Obszar ten wszedł potem w skład t. z. Jurydyki Świętojańskiej, będącej własnością Kapituły[12]. Ponadto otrzymała Kapituła od ar-

[1] A. G. Z. IV. nr. 32.

[2] A. G. Z. II. nr. 40, V. nr. 38. Por. Abraham, Początki 54.

[3] Zimorowicz 84.

[4] Arch. Kap. L. VIII. 1. Dokument ten drukował Zachariasiewicz, Hist. metrop. Kapituły lwowskiej, Przyjaciel chrześc. prawdy, Przemyśl. 1838, R. VI, zesz. 3, str. 127 i n.

[5] Por. wyżej.

[6] A. G. Z. II. nr. 56.

[7] A. G. Z. III. nr. 106.

[8] Arch. Kap. L. IX. 6.

[9] A. G. Z. II. nr. 58.

[10] Arch. Kap. L. XXVI. 1.

[11] O darowiźnie tej wspomina dokument Soboru bazylejskiego z 1443 r. (Arch. Kap. L. XIV. 4). Andrusiewicz, sekretarz Kapituły i autor dzieła p. t.: Fundatores eorumque Fundationes in Ecclesia Metropolitana r. l. Leopoliensis (Arch. Kap. K. 164) mieści ją pod 1431 r. (str. 12).

[12] Andrusiewicz 12—14. Wspomina o tem i Pirawski 56: census de laneo b. Mariae, qui post exstinctam parochialem capitulo accessit...

cybiskupa meszne z dóbr miejskich, płacone przedtem plebanowi[1]. Uposażenie to, pochodzące z łaski króla i arcybiskupa, powiększyło się niebawem skrzętnością samej Kapituły. W 1456 r. zakupiła ona łąki Młyniszcze i Karaczenica[2] nad Pełtwią, na terenie późniejszego przedmieścia Krakowskiego[3] i wybudowała na nich młyn, zwany później Olchowy[4]. W ośm zaś lat później, niejaki Barnaba Negrono darował wieś Pikułowice ołtarzowi w kaplicy Radzieckiej przy kościele katedralnym[5], syn zaś jego Grzegorz, kanonik lwowski, oddał ją w 1470 r. na własność Kapituły[6].

Z tych nadań i nabytków powstał majątek Kapituły w drugiej połowie XV w. Jeżeli zaś dodamy do tego dom, odstąpiony kanonikom przez arcybiskupa Jana Rzeszowskiego[7], jakoteż różne inne dochody przekazane Kapitule[8], to przekonamy się, że majątek ten był już znaczny. Wskutek tego Kapituła lwowska stała się instytucyą niezależną pod względem materyalnym i silną, tak że w początkach XVI w. mogła przystąpić do ostatecznego zorganizowania się, uchwalając w 1513 r. swoje statuty[9]. Około tego czasu nastąpiło też prawdopodobnie uregulowanie wewnętrznego urzędowania: charakterystycznym jest bowiem fakt, że od 1511 r. dochowały się protokoły sesyi kapitulnych. Wkońcu w 1513 r. nastąpiło założenie kollegium Wikaryuszy, którzy mieli wyręczać kanoników w wypełnianiu obowiązków duszpasterskich w kościele katedralnym[10]. Wikaryusze otrzymali od Kapituły meszne, dziesięciny i różne czynsze, ponadto zaś parafię żydaczowską wraz ze wsią Rogóżno[11], daro-

[1] Andrusiewicz 12—14.
[2] Arch. Kap. L. XXVII. 1, 2.
[3] Pirawski 57.
[4] Arch. Kap. F. III nr. 16—42.
[5] A. G. Z. II nr. 99.
[6] A. G. Z. XV nr. 3484.
[7] Por. wyżej. Dom ten wspomniany jest w dokumencie arcybiskupa Grzegorza z 1474 r. (A. G. Z. VII nr. 67) tudzież w »Notabilia ex Actis Leopoliensibus« pod 1493 r. (Arch. miejskie III A. 224 str. 481).
[8] W 1471 r. nadał arcybiskup Grzegorz dziesięciny arcybiskupie z łanów miejskich (Arch. Kap. L. XXVIII. 1), w 1485 zapisał znów Kapitule 150 grz. (A. G. Z. VI nr. 138) itd.
[9] Zachowane w Arch. Kap. pod sygnaturą K. 128.
[10] Skrobiszewski L. 2. Pirawski 67. Andrusiewicz 81 podaje dokładną datę dokumentów fundacyjnych.
[11] Pirawski 67—68.

waną przez Zygmunta I[1]. Majątek Wikaryuszy powiększył się w 1621 r. darowizną wsi Międzyrzecza[2]. Liczba ich wynosiła, wedle uchwały kapitulnej z 1608 r., 10, tak, że każdy z kanoników miał swego zastępcę[3].

Przy wydaniu statutów w 1513 r. nie zapomniała Kapituła także o swym majątku. Wszystkie te bowiem dobra ziemskie i dochody, które otrzymała Kapituła w XV w., stanowiły jej wspólny majątek (mensa communis) i pozostawały pod jednolitym zarządem prokuratora, który pojawia się już w 1473 r.[4]. Początkowo urząd ten piastowały osoby z poza grona Kapituły, j. n. p. notaryusz Piotr w 1473 r., później po ustaleniu tego urzędu w statutach[5] i zatwierdzeniu go przez króla w 1533 r.[6], sprawowali go kolejno wszyscy kanonicy bez żadnego wyjątku[7]. Ta wspólność majątku utrzymywała się stale w Kapitule lwowskiej; w przeciwieństwie do innych kapituł polskich[8], nie znała ona zupełnie systemu prebendalnego. Włączone później do Kapituły prebendy proboszcza i dziekana jakoteż majątki nowotworzonych kanonikatów weszły w skład wspólnego majątku kapitulnego, pozostającego pod zarządem prokuratora[9], który rozdzielał dochody pomiędzy wszystkich członków Kapituły, po wypłaceniu niektórym z nich należytości, zastrzeżonych przez fundatorów[10].

Ta wspólność majątku szła w parze ze wspólnością życia lwowskich kanoników (vita communis). Jest to cechą charakterystyczną lwowskiej Kapituły, że zasady wspólnego życia, panujące w kapitułach wczesnego średniowiecza[11], utrzymały się długo we Lwowie we względnej czystości. Przez długie lata mieszkali kano-

[1] Arch. Kap. F. XVI, nr 140.
[2] Ibid. K. 159 p. 303—307.
[3] Ibid. K. 6 p. 88.
[4] A. G. Z. XV, nr. 1197.
[5] Arch. Kap. K. 128 p. 5—6.
[6] Ibid. L. VI 1.
[7] Wyraźnie zastrzeżono to uchwałą z 1591 r., (Arch. Kap. K. 6) p. 3.
[8] Zachorowski 202—213.
[9] Por. rachunki prokuratorskie z lat 1694—1785 w Arch. Kap. K. 63, 92, 175—183.
[10] Dziekan np. otrzymywał 10 grz. oprócz zwykłych dystrybucyi (Arch. Kap. L. V 2), kanclerz zaś, fundowany w 1672 r. przez Jerzego Giedzińskiego miał zastrzeżone dla siebie 100 złp. rocznie (Ibid. L. XXXII 3) itp.
[11] Zachorowski 53.

nicy we wspólnym domu kapitulnym. Statuta z 1513 r. wyznaczają tamże dziesięć mieszkań dla tylu że kanoników[1], o jednym też domu, zamieszkałym przez członków Kapituły, wspomina Pirawski[2], piszący w 1615 r.[3]. Podobnie długo zasiadali kanonicy przy wspólnym stole. Statuta z 1513 r. zawierają przepisy o zachowaniu się przy wspólnym stole[4], analogiczne postanowienia znajdujemy też w protokołach sesyi z 1560 r.[5].

Wspólność majątkowa i przestrzeganie reguł kanonicznego życia uczyniły Kapitułę lwowską korporacyą ściśle w sobie zamkniętą, nie ulegającą żadnym zewnętrznym wpływom. W następstwie tego wyrobiła się zasada numeri clausi. To też aż do 1628 r. nie powiększyła się Kapituła ani o jednego członka[6], na przedstawienia zaś arcybiskupa Próchnickiego, czynione w 1616, 1617 i 1620 r. o konieczności utworzenia dwóch nowych kanonikatów, odpowiadali kanonicy, że zgadzają się na to ale pod warunkiem nienaruszania praw i uposażenia pierwotnych kanonikatów[7] (canonici primae fundationis). To samo było zapewne powodem, że w lwowskiej Kapitule nie można było przez długi czas ustanowić prałatur. Po założeniu Kapituły, wrócili arcybiskupi do dawnego sposobu mianowania prałatów, próbując równocześnie łączyć te godności stale z Kapitułą. Początkowo to się udawało. Piotr Borman, kustosz, a równocześnie administrator dyecezyi i oficyał arcybiskupi, występujący w latach 1436—1440[8], był członkiem Kapituły wedle jej składu z 1429 r.[9] i występował nawet jako jej naczelnik[10]. Podobnie archidyakon Grzegorz z Mysłowic, występujący w latach

[1] Arch. Kap. K. 128 fol. 5.

[2] Op. c. 76, 95.

[3] Por. wstęp Hecka do wydania Pirawskiego 15.

[4] Arch. Kap. K. 128 fol. 8.

[5] Ibid. K. 4 p. 339.

[6] Pierwszy kanonikat ponad liczbę 10 ufundował w 1628 r. Piotr Milewski. Dotąd utrzymywała się stale liczba 10 kanoników. Por. spisy ich z 1440 r. (Pirawski 62—63), 1442 (A. G. Z. V, nr. 89), 1512 (Arch. Kap. K. 4 p. 15), 1513 (Ibid. K. 128 fol. 1), 1560 (Ibid. K. 4 p. 339) i t. d.

[7] Arch. Kap. K. 6 p. 197, 200, 252—253, 322, 324.

[8] Ibid. L. VII 2. Pirawski 63. A. G. Z. II, nr. 59, V nr. 86, 89, VII nr. 49, VIII nr. 70. Pomn. dziej. Lwowa IV nr. 116.

[9] Pirawski 63.

[10] A. G. Z. V nr. 89, VII nr. 49, II nr. 59.

1440—1452[1] wykonywał prawa członka Kapituły, biorąc udział z kanonikami w synodzie prowincyonalnym 1440 r.[2] i w obiorze Franciszka Orzecha na arcybiskupa po śmierci Jana Odrowąża[3]. Obie te prałatury nie pojawiły się jednak w drugiej połowie XV w. Powstały one prawdopodobnie w ten sposób, że arcybiskup nadał te godności dwom członkom Kapituły, nie opierając je o żadne uposażenie; dlatego też znikły ze śmiercią posiadaczy. Utrzymały się natomiast dwie inne prałatury, a mianowicie dziekanat i probostwo (praepositura), z których pierwsza opartą była o majątek kościoła św. Jana, do drugiej zaś należał szpital św. Ducha wraz ze swojem uposażeniem. Począwszy od Stanisława Rpiszki, który posiadał prebendę św. Jana w 1421 r.[4], a w 1435 r.[5] występuje jako dziekan i od Jana z Nieprowic, proboszcza w latach 1440—1441[6] ciągnie się nieprzerwany szereg dziekanów i proboszczów. Kapituła, wydając statuty, uregulowała swój stosunek do obu prałatów. Przyznano im mianowicie prawo celebrowania przy wielkim ołtarzu w kościele katedralnym[7]. Pomimo tego obaj ci prałaci pozostawali nadal na uboczu, poza obrębem Kapituły. Ażeby położyć kres tym nienormalnym stosunkom, przeprowadzono inkorporacyę obu prebend prałackich do Kapituły. Dziekanat inkorporowany został w 1547 r.[8], probostwo zaś w 1578 r.[9]. Pirawski objaśnia, że zostało to przeprowadzone z równoczesnem zniesieniem dwóch dawnych kanoników[10]. Ponieważ zaś prawo patronatu nad proboszczem szpitala przysługiwało przedtem miastu, zatem przyznano miastu nadal prawo prezentowania kandydata na proboszcza Kapituły z grona jej członków[11]. W końcu zaś uchwałą z 19 lutego 1595 r. przyznała Kapituła proboszczowi drugie miejsce[12]. W ten sposób utrzymał się dziekan na czele Kapituły aż do czasów regulacyi.

[1] A. G. Z. II nr. 59, VII nr. 49, XIV nr. 2738 i Pomn. dziej. Lwowa IV nr. 2, 192, 193, 194, 215, 232, 233, 573.
[2] A. G. Z. II nr. 59.
[3] A. G. Z. VII nr. 49.
[4] A. G. Z. III nr. 90.
[5] A. G. Z. V nr. 61.
[6] A. G. Z. II nr. 59, 61.
[7] Arch. Kap. K. 128 fol. 4—5.
[8] Ibid. L. V 2, 4, K. 160 p. 39—41.
[9] Ibid. L. IV 3.
[10] Op. c. 51: exstinctis duorum canonicatuum titulis.
[11] Arch. Kap. F. IV nr. 57; Zimorowicz 150.
[12] Ibid. K. 6 p. 29—33.

Inkorporacya obu tych prebend powiększyła majątek kapitulny, który niezależnie od tego wzrastał wciąż w ciągu XVI wieku. Pierwsze lata tego wieku przyniosły zapisy dla kaznodziei polskiego[1], który istniał przy katedrze lwowskiej podobno od 1416 r.[2]. Zapisy te przeszły niebawem w posiadanie Kapituły, kiedy król Aleksander przeznaczył jeden kanonikat dla kaznodziei (1506)[3]. Równocześnie drogą darowizny otrzymała Kapituła wsie Czerkasy (1505)[4] i Żydatycze (1508)[5], później zaś część młyna, zwanego Ważny koło bramy Halickiej (1537)[6] i wieś Honiatycze (1537)[7], ponadto w tym czasie nabyła Kapituła dom przy ul. Szkolnej, przytykający z tyłu do domu kapitulnego[8]. Obecnie przybywały do tego majątki obu inkorporowanych prebend, a więc wieś Hodowica i grunt koło kościółka św. Jana, najdawniejsze uposażenie tej świątyni[9] tudzież, wedle tradycyi, 2 łany w Podborcach i pewne posiadłości we wsi Prusy[10]. Z probostwem zaś weszła w skład majątku kapitulnego wieś Młynowce[11], wymieniona niebawem za Zimnowódkę w 1602 r.[12] jakoteż kamienica t. z. proboszczowska, którą Kapituła zamieniła w 1626 r. na inną położoną przy ul. Jezuickiej[13]; ta kamienica została sprzedaną w 1812 r.[14]. Ostatnim nabytkiem Kapituły w XVI w. była wieś Stryhańce, która przeszła w jej posiadanie w 1596 r.[15]; została ona sprzedaną w 1860 r.[16].

Wiek XVII przyniósł nowe fundacye, powiększające majątek Kapituły, a zarazem liczbę jej członków. W pierwszych latach na-

[1] Arch. Kap. L. VIII 2, 5.

[2] Zimorowicz 82. W 1450 r. występuje Jan z Tuchowa kaznodzieja polski, A. G. Z. VII nr. 149.

[3] A. G. Z. IX nr. 165, 168.

[4] A. G. Z. IX nr. 161.

[5] Arch. Kap. L. IX 3, 14. VI 6.

[6] Ibid. L. XIV 12, 14. XV 5, 6, 9, 10, 11. Por. Pirawski 57.

[7] Ibid. L. IX 15. XXVI 6. Por. Pirawski 55.

[8] Ibid. L. XVIII 4. XIII 5. XXI 2.

[9] Darowizna Hodowicy nastąpiła w 1371 r. (A. G. Z. II nr. 3) gruntu koło kościółka w 1375 r. (Arch. Kap. L. XXXI 1).

[10] Andrusiewicz, Fundatores 15; Arch. Kap. F. XX nr. 237.

[11] Arch. Kap. K. 159 p. 53—54 i 76—80. Por. Pirawski 52.

[12] Ibid. K. 159 p. 69—73; Pirawski 53.

[13] Ibid. L. IV 7.

[14] Ibid. F. IV nr. 50. Por. Andrusiewicz 19—20.

[15] Ibid. L. XVIII 6. K. 159 p. 4—5. Por. Andrusiewicz 29.

[16] Ibid, F. XV nr. 404—408.

stąpiło ustanowienie dwóch dalszych prałatur, a mianowicie archidyakonatu w 1606 r.[1], opartego na dochodach probostwa w Busku, które Zygmunt III darował dla nowo ustanowionego dostojnika[2] tudzież kustodyi w 1620 r., którą arcybiskup Próchnicki uposażył zapisem 200 złp.[3]. Obaj ci prałaci mieli być mianowani z grona istniejących kanoników, tak że Kapituła nie uległa przez to powiększeniu. Tenże arcybiskup czynił równocześnie usilnie zabiegi o powiększenie liczby członków Kapituły, jak świadczą protokoły sesyi z lat 1616—1620[4]. Atoli usiłowania jego rozbijały się o opór kanoników, którzy nie chcieli dopuścić do uszczuplenia swoich dochodów. Nie było zaś funduszów na uposażenie nowych kanonikatów. Dopiero ofiarność publiczna pospieszyła z pomocą. Początek zrobił Piotr Milewski, fundując jedenasty kanonikat dla syna swego Piotra, za jego zaś przykładem poszli inni. Wiek XVII i XVIII przyniósł szereg nowych kanonikatów zarówno gremialnych, posiadających dostateczne uposażenie, które pozwalało na stałe ich obsadzanie jak i nadliczbowych, dotowanych gorzej i łączonych dlatego z innemi beneficyami przy kościele katedralnym.

Nie wdając się w szczegółowy opis tych fundacyi, poprzestanę na ogólnem ich wyliczeniu w porządku chronologicznym:

1628. XI kanonikat gremialny Milewskich[5].
1630. I » nadliczbowy Próchnickiego[6].
1640. XII » gremialny Czołhańskich z prałaturą scholastyka[7].
1650. II » nadliczbowy Krosnowskiego[8].
1653. XIII » gremialny Giedzińskich z prałaturą kanclerza[9].
1669. XIV » » Głowińskich z prałaturą kantora[10].
1672. III » nadliczbowy Głowińskich[11].
1694. IV » » Kupińskich[12].

[1] Arch. Kap. L. V 7 i K. 6 p. 72.
[2] Ibid. L. V 6.
[3] Ibid. K. 6 p. 322—324.
[4] Ibid. K. 6 p. 197, 252—253, 322—324.
[5] Ibid. K. 160 p. 63—70.
[6] Ibid. K. 7 p. 61—62, 132—133.
[7] Ibid. L. VIII 9, 10.
[8] Ibid. L. XXXII 11.
[9] Ibid. L. XXXII 3.
[10] Ibid. L. XXXII 9 K. 7 p. 834.
[11] Ibid. K. 7 p. 863—865, F. XIV nr. 8.
[12] Ibid. K. 15 p. 546—547, 560. K. 160 p. 265—270.

1698. XV kanonikat gremialny Kuropatwów [1].
1706. V » nadliczbowy Skarbków [2].
1732. VI » » Gomolińskich [3].
1737. VII » » Telefuzów [4].
1737. XVI » gremialny Zaleskich [5].
1744. XVII » » Niemierzyców [6].
1745. XVIII » » Daniłowiczów [7].
1745. XIX » » Mołodeckich [8].
1745. VIII » nadliczbowy Kociurzyskich [9].
1747. IX » » Żuchowiczów [10].
1749. XX » gremialny Wieniawskich [11].
1754. X » nadliczbowy Wyżyckich [12].
1755. XXI » gremialny Wyżyckich [13].
1765. XXII » » Wittanów [14].

Jak widać z powyższego zestawienia, liczba członków Kapituły wzrosła wydatnie w ciągu dwóch wieków. Ostatecznie przed regulacyą w 1787 r. skład Kapituły lwowskiej przedstawiał się następująco 22 kanonikatów gremialnych i 10 nadliczbowych. Z kanonikatów gremialnych dziesięć pierwszych określano nazwą »primae fundationis« lub też »regiae collationis«, ponieważ prawo patronatu ich należało do króla ze względu na fundacyę Jagiełły z 1429 r.; wyjątek stanowił jeden kanonikat, nad którym wykonywało patronat miasto Lwów, co było, jak wyżej zaznaczyłem, następstwem inkorporacyi probostwa św. Ducha do Kapituły. Dalszych 12 kanonikatów gremialnych, jak również wszystkie nadliczbowe oznaczano nazwiskiem fundatorów, którzy w większości wypadków

[1] Arch. Kap. L. XXXII 7.
[2] Ibid. K. 159 p. 257—265.
[3] Ibid. L. XXXII 8, K. 160 p. 333—342.
[4] Ibid. K. 159 p. 230—247.
[5] Ibid. F. LXXXI nr. 92.
[6] Ibid. K. 160 p. 271—283.
[7] Ibid. F. XII nr. 622.
[8] Ibid. K. 159 p. 139—140.
[9] Ibid. K. 13 p. 411—413.
[10] Ibid. F. XIV nr. 77.
[11] Ibid. F. XII nr. 617.
[12] Ibid. F. CVIII nr. 12.
[13] Ibid. F. IX nr. 3.
[14] Ibid. F. XXII nr. 675.

zastrzegali patronat, a nawet prawo pierwszeństwa przy ich obsadzaniu członkom swej rodziny. W liczbie kanonikatów gremialnych znajdowały się prałatury w pełnej liczbie siedmiu, znanej w polskich kapitułach [1]. Każda z nich była opartą na osobnem uposażeniu [2]. Oprócz tego jeden kanonikat gremialny był przeznaczony dla biskupa sufragana, którą to godność utworzył we Lwowie w 1616 r. papież Paweł V [3], a wyposażył hojnie Pirawski, pierwszy sufragan lwowski [4].

Wszystkie te kanonikaty były uposażone w przeważnej części kapitałami, zahypotekowanymi na różnych dobrach. Wyjątek stanowił kanonikat Czołhańskich, posiadający części dóbr Czołhany, Belejów, Maxymówka, Wełdzirz, Nowoszyn, Lolin, Pacyków, Seneczów i Wyszków [5], tudzież kanonikat Głowińskich, wyposażony dobrami Młyniszcze i Zabłotowce [6]. Zarówno kapitały jak i dobra ziemskie nowych kanoników przechodziły na pełną własność całej Kapituły, która wzamian za to przypuszczała nowego kanonika do swego grona i do udziału we wszystkich wspólnych dochodach (distributiones). W ten sposób stała się Kapituła właścicielką licznych kapitałów, zabezpieczonych na dobrach ziemskich na obszarze Rusi Czerwonej, tudzież dwóch nowych kluczów Czołhany i Belejów z przyległościami, Młyniszcze i Zabłotowce.

Z sum zapisowych jedna tylko została zaraz zrealizowaną. Za kapitał 23.000 złp. należący do fundacyi kanonikatu Milewskiego, powiększony o 3.000 złp., pochodzących z zapisu arcybiskupa Zamojskiego została zakupioną w 1644 r. wieś Milczyce [7], która do dzisiaj znajduje się w posiadaniu Kapituły. Inne natomiast sumy pozostały nadal na hypotekach, ulegały różnym zmianom i przenoszeniom. Dlatego też realizacya ich, przedsięwzięta po regulacyi Kapituły, była połączoną z długotrwałymi procesami, które toczyły się głównie w pierwszej połowie XIX w.

[1] Zachorowski, 82.

[2] Tak n. p. biskup Giedziński fundując XIII kanonikat z prałaturą kanclerza, przeznaczył procent od 33.000 złp., z czego 100 złp. stanowiło roczny dochód kanclerza. Por. dok. erekcyjny w Arch. Kap. L. XXXII 3.

[3] Dok. erekcyjny u Józefowicza, Annales (rkp. Ossolińskich nr. 124, str. 17—26)

[4] Por. testament Pirawskiego, Arch. Kap. K. 160 p. 100—110.

[5] Arch. Kap. L. VIII 9.

[6] Ibid. L. XXXII 9.

[7] Ibid. K. 159 p. 131—137. Por. Andrusiewicz 61—62.

Wysokość sum fundacyjnych była rozmaita. Dla kanonikatów gremialnych wynosiła ona zwykle 30.000 złp.[1]; dwa z nich tylko Milewskich i Wieniawskich były gorzej dotowane (23.000 i 25.000 złp.). Kanonikat Giedzińskich otrzymał 33.000 złp., największą zaś była fundacya Mołodeckich. wynosząca 40.000 złp.

Kanonikaty nadliczbowe posiadały z reguły gorsze uposażenie w stosunku do gremialnych. Uposażenie ich waha się między 6—12.000 złp., jeden z nich (Krosnowskiego) posiadał jeszcze mniejszy kapitał, bo wynoszący zaledwie 2652 złp. Najlepiej dotowany był kanonikat Wyżyckich (12.000 złp.). Ze względu na słabe uposażenie łączono zwykle te kanonikaty z innemi beneficyami przy kościele katedralnym. W niektórych wypadkach sami nawet fundatorowie zastrzegali takie łączenia. Tak n. p. arcybiskup Krosnowski, fundując swój kanonikat nadliczbowy, połączył go z prepozyturą Bractwa Najś. Sakramentu. Kanonikat Skarbków połączono z prepozyturą Bractwa Najś. Trójcy. Nadliczbowy kanonik Wyżyckich miał być równocześnie w myśl aktu fundacyjnego altarzystą przy ołtarzu Św. Krzyża w kościele Jezuitów i penitencyaryuszem przy katedrze. Kanonikom zaś nadliczbowym, których kanonikaty nie były połączone z żadnem beneficyum na mocy aktu fundacyjnego, nadawano doraźnie różne godności, aby przez to powiększyć ich dochody i utrzymać ich istnienie. Wiemy n. p. że przed 1765 r. prepozytem kaplicy Domagaliczów był nadliczbowy kanonik Kociurzyński[2]. Podobnie urząd notaryusza powierzała Kapituła takim kanonikom jak np. w 1677 r. Czechowiczowi[3], w 1710 r. Swirskiemu[4] i t. d.

Było zaś przy kościele katedralnym podostatkiem beneficyów, któremi można było powiększać szczupłe dochody kanoników nadliczbowych. Pobożność bowiem i hojność mieszczan lwowskich ozdobiła kościół katedralny mnóstwem ołtarzy i kaplic, przy których

[1] Kanonikat Kuropatwów otrzymał pierwotnie dobra Wołosów i Cucyłów (Arch. Kap. L. XXXII 7); później, jak twierdzi Zachariasiewicz w swej historyi Kapituły (Ibid. K. 123 str. 54) przeprowadził fundator ugodę z Kapitułą, na mocy której dobra te zostały zamieniane za kapitał 30.000 złp. W 1738 r. suma ta została zahypotekowaną na dobrach Mostki, Ibid. F. LXXXII nr. 3.

[2] Arch. Kap. K. 116 p. 1.

[3] Ibid. K. 15 p. 138.

[4] Ibid. K. 11 p. 110.

były utworzone różne beneficya (altarye, mansyonarye, penitencyarye, prepozytury, kapelanie). Już podczas budowy kościoła, która trwała od czasów Kazimierza Wielkiego aż do 1481 r.[1], powstał przy nim szereg kaplic (Buczackich, Radziecka, Żurawińskich, Kuśnierska, Strumiłłowska i Dziadowska) w ciągu zaś XVI, XVII i XVIII w. cały kościół zapełnił się ołtarzami i kapliczkami, które zakładano przy ścianach prezbiteryum i naw bocznych, pod filarami, oddzielającymi nawę główną od bocznych, a nawet w przedsionkach. Równocześnie kościół został otoczony od strony południowej i północnej szeregiem kaplic, budowanych na cmentarzu (Wolfowiczów, Szolców, Boimów, Zamojskich, Milewskich, Domagaliczów i Gidelczykowska). Każda z tych kaplic i ołtarzy miała osobnych kapłanów do obsługi. Najwięcej było altaryi. Spis z 1784 r. podaje ich liczbę na 24, z tem dodatkiem, że inne altarye zanikły, ponieważ uległy zniszczeniu kamienice, na których było oparte uposażenie tychże[2]. Przy niektórych ołtarzach i kaplicach powstały odrębne kollegia duchowych.

Przy ołtarzu Matki Boskiej w prezbiteryum istniało od 1544 r. kollegium Mansyonarzy[3], którzy stanowili odrębną autonomiczną organizacyę i posiadali własne uposażenie[4]. Kaplica Boimów miała mieć w myśl aktu fundacyjnego czterech kapelanów, z których jeden był seniorem[5]; przy kaplicy Domagaliczów był proboszcz i dwóch prezbiterów[6]. W kaplicy Radzieckiej istniała penitencyarya, fundowana przez Alberta Kossowskiego w 1641 r.[7], ponadto była tam prepozytura z trzema kapelaniami, uposażone przez Jakóba Szolca[8].

Przykładów takich możnaby przytoczyć więcej; świadczą one o wielkiej ilości różnych beneficyów przy kościele katedralnym, które można było łączyć z nadliczbowymi kanonikatami.

[1] Por. Summaryusz w Aktach procesu arcybiskupa Sierakowskiego z Lwowem, Arch. Kap. K. 74 p. 321—322.
[2] Arch. Kap. F. L nr. 750.
[3] Ibid. L. XX 3, 4.
[4] Ibid. K. 126, 136.
[5] Ibid. L. XXXII 1.
[6] Ibid. L. XXXII 2a.
[7] Ibid. K. 65 p. 1—14.
[8] Ibid. K. 64 p. 28—33.

Przeważna część tych beneficyów straciła racyę bytu z usunięciem szeregu kaplic i ołtarzy podczas odnowienia kościoła przez arcybiskupa Sierakowskiego. Uregulowaniem pozostałego po nich majątku zajął się rząd austryacki w związku z regulacyą Kapituły, która to sprawa była poruszaną od dłuższego czasu[1]. Z biegiem czasu majątek Kapituły okazał się niewystarczającym do utrzymania przepisanej liczby członków. Nie pomogły zarządzenia arcybiskupa Sierakowskiego w tym kierunku, czynione jeszcze w 1765 r.[2]. sprawą tą zajął się wreszcie rząd.

Pismem z 21/X 1783 r. zażądało Gubernium przedstawienia dokumentów fundacyjnych kleru katedralnego, zakazując równocześnie obsadzania wakujących beneficyów aż do załatwienia sprawy[3]. Po otrzymaniu żądanych dokumentów i informacyi[4], wypracowano w Gubernium projekt regulacyi 20/IV 1786 r.[5]. Zbędni kanonicy zostali w ciągu 1786 r. przeniesieni do tworzącej się Kapituły w Tarnowie[6]. Nadworny dekret z 26/IX 1787 r.[7] przyniósł ostateczną decyzyę w sprawie regulacyi. Przy kościele katedralnym miało istnieć odtąd 10 kanonikatów, z czego jeden był rezerwowany dla biskupa sufragana, jako generalnego wikaryusza, cztery zaś miały być prałaturami (prepozyt, dziekan, kustosz, scholastyk). Ponadto zatrzymano wikaryuszy w liczbie ośmiu, wszystkie zaś inne godności zostały zniesione

Majątek wszystkich fundacyi, istniejących dotychczas przy kościele katedralnym, został połączony z kapitulnym, który miał służyć na utrzymanie kanoników i wikaryuszy tudzież na opędzenie potrzeb samego kościoła. Równocześnie zmieniono porządek prałatur, na czele Kapituły stanął proboszcz w miejsce dziekana.

Z regulacyą Kapituły i kleru katedralnego skończył się okres wielkich fundacyi i zmian w dziejach Kapituły. Odtąd stosunki nie uległy żadnej zmianie. Najbliższe lata przyniosły szereg procesów, które wynikły przy porządkowaniu spraw majątkowych, do czego

[1] Według ks. Chotkowskiego, Hist. politycz. Kościoła w Galicyi za rządów Maryi Teresy, Kraków 1909, I 352—353 sprawę regulacyi poruszono po raz pierwszy jeszcze w 1773 r.

[2] Arch. Kap. L. XXVIII 5, 6.

[3] Arch. państw. we Lwowie 16/6 nr. 16981.

[4] Ibid. 16/6 nr. 2210.

[5] Ibid. 16/6.

[6] Ibid. 16/4.

[7] Arch. Kap. K. 18 p. 546—550 i 356—360, K. 159 p. 80—84.

przystąpiła Kapituła zaraz po regulacyi. Porządkowanie spraw majątkowych miało wielkie znaczenie dla Archiwum kapitulnego, nie tylko bowiem wzbogaciło je stosami aktów ale także wywarło wpływ na uskutecznienie pierwszej inwentaryzacyi zbiorów archiwalnych.

II.

Dzieje Archiwum.

Archiwum Kapituły powstało wraz z założeniem Kapituły i wraz z nią się rozwijało. Pierwszy zawiązek tego Archiwum stanowiły prawdopodobnie dokumenty Władysława Jagiełły z lat 1429—1433, które kanonicy przechowywali z wielką troskliwością; one bowiem były prawną podstawą istnienia Kapituły i posiadanego przez nią majątku. Do nich przybywały w ciągu XV i XVI w. inne dokumenty, zawierające nadania nowych dóbr na rzecz Kapituły, dalej wszelkie dokumenty do tych dóbr się odnoszące wkońcu zaś akta innej jeszcze treści, przynoszące Kapitule pewne przywileje, mandaty króla i jego urzędników, wyroki w sprawach granicznych wsi kapitulnych, pisma Soboru bazylejskiego, bulle papieskie i t. d. W XVI w. poczęto składać w Archiwum księgi protokołów sesyi kapitulnych, które ciągną się od 1511 r., i wszelkie wogóle księgi, mające jakikolwiek związek z Kapitułą i jej członkami. W ten sposób znalazły się prawdopodobnie w Archiwum kapitulnem dwie księgi oficyalatu arcybiskupiego z lat 1519—1526 i 1531—1538 [1]. Równolegle do tego zaczęto składać w Archiwum wszelkie dokumenty i akta, odnoszące się do kościoła katedralnego, zawierające fundacye kaplic i ołtarzy [2], erekcye poszczególnych beneficyów przy kościele, przywileje dla bractw itp.

Pierwszym, który zajął się bliżej Archiwum kapitulnem i który prowadził w niem badania naukowe, był ks. Tomasz Pirawski, sprawujący zresztą obowiązki archiwaryusza [3]. Pisząc swe dzieło

[1] Arch. Kap. K. 1, 2.

[2] Tak n. p. sesya 1783 r. pozwala wydać z Archiwum dokumenty fundacyi Domagaliczów, Ibid. K. 18 p. 110.

[3] Pirawski 95: Archivarius unus senior e capitulo destinari solet; nunc reverendus dominus archidiaconus hoc sustinet officium. Był zaś Pirawski od 1607 r. archidyakonem. Arch. Kap. K. 6 p. 78.

o archidyecezyi lwowskiej, posługiwał się materyałami, mieszczącymi się w tem Archiwum; stąd pochodzi cały szereg jego wiadomości, ściśle określonych pod względem chronologicznym. Pirawski przekazał nam zarazem pierwsze wiadomości o tem Archiwum. Mieściło się ono podówczas w skrzyniach w domu kapitulnym, archiwaryuszem był jeden ze starszych kanoników. Zawartość Archiwum dzieli Pirawski na trzy grupy. Pierwsza z nich odnosi się do kościoła katedralnego i dóbr arcybiskupich, druga do samej Kapituły, trzecia wreszcie do różnych kościołów i ołtarzy [1].

Działalność Pirawskiego jako archiwaryusza i autora opisu archidyecezyi zwróciła prawdopodobnie większą niż dotąd uwagę na Archiwum kapitulne. Od tego bowiem czasu otacza je swą opiekę zarówno Kapituła jak i arcybiskup. Już w 1616 r. żądał arcybiskup Próchnicki uporządkowania Archiwum [2]. Żądanie to wypełniła Kapituła w 1630 r., wybierając dwóch kanoników, Piotra Brodowskiego i Jakóba Skrobiszewskiego »ad revidendum et ordinandum Archivum Capituli« [3]. Wybrani, a zwłaszcza Skrobiszewski przyjęli niezbyt chętnie ten obowiązek tak, że Kapituła musiała ich upominać na sesyi marcowej 1631 r. [4]. Zdaje się jednak, że w końcu wypełnili oni swoje zadanie, bo uchwała sesyi 16 lutego 1636 r. mówi tylko o sprawie konserwacyi Archiwum, którą powierzyła Brodowskiemu [5]. Od tego czasu Kapituła oddawała zarząd Archiwum (cura Archivi) dwom swoim członkom, wybieranym kolejno ze swego grona [6] i, zwanym niekiedy prokuratorami Archiwum. Takimi byli np. w 1642 r. kanonicy Stefan Wydżga i Walentyn Skrobiszewski, którym polecono równocześnie sporządzić kopiaryusz dokumentów [7], w 1643 r. Piotr Marosczyński i Andrzej Milewski [8], w 1645 r. ci sami ponownie [9].

Po ufundowaniu prałatury kanclerzy przez Jerzego z Giedna

[1] Pirawski 95.
[2] Arch. Kap. K. 6 p. 199.
[3] Ibid. K. 7 p. 58.
[4] Ibid. K. 7 p. 92.
[5] Ibid. K. 7 p. 205.
[6] Ibid. K. 7 p. 600: Cura Archiui Sequentibus ex ordine commissa est.
[7] Ibid. K. 7 p. 355.
[8] Ibid. K. 7 p. 388.
[9] Ibid. K. 7 p. 437.

Giedzińskiego, sufragana lwowskiego w 1653 r.[1], zarząd Archiwum przeszedł w ręce tych dygnitarzy. Fundator a zarazem pierwszy kanclerz Giedziński (1653—1668)[2] zażądał na sesyi 8. III 1664 r. określenia obowiązków nowej prałatury[3]. Jednakże dopiero w trzy lata później powzięła Kapituła odpowiednią uchwałę, oddając kanclerzowi »Archivi sui et Actorum Actuumque omnium Universam Curam ac Claves et Sigilla«[4]. W kilkanaście lat później uchwała kapitulna nałożyła na kanclerza obowiązek sporządzenia inwentarza[5]. Stosownie do tych uchwał widzimy wciąż w tych latach kanclerza, spełniającego obowiązki archiwaryusza. On przyjmuje w 1688 r. spis książek, pozostałych po zmarłym archidyakonie Piąskowskim, który miał być przechowany w Archiwum[6], on załatwia sprawę przeniesienia zbiorów archiwalnych do nowego lokalu w 1784 r.[7], w razie zaś choroby kanclerza lub wakansu tej prałatury Archiwum pozostaje pod zarządem delegatów, wybranych przez Kapitułę[8].

Nie prędko natomiast weszła w życie uchwała z 1694 r., tycząca się sporządzenia inwentarza. Wprawdzie Kapituła, wybierając w 1712 r. delegatów do zarządu Archiwum podczas wakansu prałatury kanclerskiej, poleciła im spisać inwentarz[9]; nie wiemy jednak, czy polecenie to zostało wykonanem; w każdym razie z tych czasów nie przechował się żaden inwentarz. Pierwsza próba sporządzenia inwentarza pochodzi dopiero z 1760 r.; została ona podjętą przez ówczesnego kanclerza Adama hr. Rzewuskiego. Wywiązując się ze swoich obowiązków kanclerskich (Cancelarii debitum exequendo), sporządził on spis dokumentów zarówno pergaminowych jak i papierowych, stanowiących podstawę prawną Kapituły odnośnie do używania przywilejów, posiadania dóbr, pobierania procentów z sum zahypotekowanych itd. Nie jest to zatem inwentarz

[1] Arch. Kap. K. 7 p. 585—587. Dok. erekcyjny został wydany dopiero w 1672 r., Ibid. L. XXXII 3.
[2] Ibid. K. 7 p. 587. 597. 669. 693. 695. 804.
[3] Ibid. K. 7 p. 707.
[4] Ibid. K. 7 p. 770.
[5] Ibid. K. 15 p. 553—554. Uchwała z 20/III 1694 r.
[6] Ibid. K. 15 p. 478.
[7] Ibid. K. 18 p. 135—137.
[8] Ibid. K. 10 p. 120. K. 11 p. 138.
[9] Ibid. K. 11 p. 138.

archiwum, a jedynie spis dokumentów, mających znaczenie aktualne słusznie też autor nazwał go »Summarium Documentorum in Archivo Capitulari Reperibilium«. Summaryusz ten, zachowany do dnia dzisiejszego [1], można uważać za częściowy inwentarz, dotyczący najważniejszych zabytków Archiwum kapitulnego, jakkolwiek przy sporządzaniu jego odgrywały główną rolę względy praktyczne. Podobny charakter ma »Regestr«, sporządzony w 1765 r. przez kan. Cieszkowskiego, który zarządzał jakiś czas Archiwum w zastępstwie nieobecnego kanclerza i w tym czasie oddawał je prokuratorowi; »Regestr« ten zachował się także do naszych czasów [2].

Następne lata wysunęły znów znaczenie zabytków Archiwum kapitulnego. Zakładanie Tabuli krajowej pociągnęło za sobą konieczność przedstawienia odpowiednich dokumentów celem utrzymania się w dotychczasowym stanie posiadania [3]. Równocześnie przy rozpoczętej sprawie regulacyi, zażądało Gubernium wszystkich dokumentów fundacyjnych, tyczących się całego kleru katedralnego [4]; w następstwie tego trzeba było wydawać wciąż z Archiwum różne akta i dokumenty, przesyłać je do władz i odbierać z powrotem [5]. Wszystko to podnosiło znaczenie i wartość Archiwum w oczach jego posiadaczy i wysuwało wciąż palący postulat uporządkowania go ostatecznie.

Domagał się tego usilnie nawet konsystorz w 1783 r. [6]. Na razie nie można było jednak przystąpić do tego, bo przebudowa domu kapitulnego, w którem Archiwum było dotąd umieszczone, pociągnęło za sobą konieczność przeniesienia zbiorów archiwalnych do lokalu nad zakrystyą [7], co uniemożliwiło na razie inwentaryzacyę. Podobnie przyczyniła się do tego ta jeszcze okoliczność, że w czasie tym wydano z Archiwum wielką ilość dokumentów celem przedłożenia ich władzom [8]. Sprawa inwentaryzacyi stawała się wciąż

[1] K. 158.

[2] K. 138.

[3] Arch. Kap. K. 18 p. 106—107. Odpowiedź Kapituły na list arcybiskupa.

[4] Arch. państw. we Lwowie 16/6 nr. 16981.

[5] Por. odpowiednie relacye na sesyach kap. 1784—1787, Arch. Kap. K. 18 p. 209—210. 526, 532 itd.

[6] Ibid. K. 18 p. 106—107.

[7] Ibid. K. 18 p. 52—53. 102. 106—107. 135—137. Uchwały sesyi z lat 1783—1784.

[8] Ibid. K. 18 p. 106—107.

jednak coraz bardziej palącą. Kapituła bowiem, obejmując po regulacyi majątki wszystkich fundacyi przy kościele katedralnym, złożone przeważnie z dochodów od sum hypotekowanych, zamierzała przystąpić do zrealizowania tychże. Równocześnie zawartość Archiwum ciągle zwiększała się. Różne akta, korespondencye z władzami gromadziły się wciąż w Archiwum. Luźne te akta łączono w fascykuły, których liczba wedle spisu z 1788 r. wynosiła 28[1].

Wszystkie te względy skłoniły Kapitułę do zajęcia się sprawą inwentaryzacyi zbiorów Archiwum. W 1790 r. zamianowała Kapituła archiwistą i sekretarzem Marcina Grzywaczewskiego, wikaryusza katedry[2], na sesyi zaś 24 sierpnia 1792 r. wybrała dyrektorem Archiwum kustosza Franciszka Witkowskiego, polecając im równocześnie uporządkować i spisać zbiory archiwalne[3]. Wszystko to jednak okazało się niewystarczającem. Dopiero nowy dyrektor Archiwum kan. Ignacy br. Rain przeprowadził na sesyi 5/VI 1794 r. szereg uchwał, które uregulowały finansową stronę zamierzonego dzieła inwentaryzacyi, a równocześnie polecały wyszukać odpowiedniego do tego człowieka[4].

Po wyszukaniu środków pieniężnych sprawa poszła naprzód. Jeszcze w 1793 r. zawarła Kapituła kontrakt z Józefem Obmińskim, który za pensyę 1400 złp. rocznie i grunt z domem, dany mu na 40 lat, podjął się prowadzenia wszystkich spraw i procesów Kapituły, a nadto zinwentaryzowania zbiorów archiwalnych. Po przyjęciu tego kontraktu przez Kapitułę 28/III 1801 r.[5] Obmiński wziął się do pracy.

W kilka lat później Archiwum zostało uporządkowane, sporządzony został również inwentarz p. t. »Consignatio Actorum seu documentorum aliorumque scriptorum, in Archivo Reverendissimi Capituli Metropolit. Leopol. Rit. Lat. iuxta ....(wyraz zatarty) in loculamentis voluminibus et fasciculis reperibilium confectus ut videtur primis annis saeculi 1800«[6]. Zawartość całego Archiwum podzielił Obmiński na dwa działy: 1) dokumenty pergaminowe, wśród których znalazło się kilka papierowych, rozmieszczone w liczbie

[1] Arch. Kap. F. LXXIV nr. 12.
[2] Ibid, K. 19 p. 47—48.
[3] Ibid. K. 19 p. 210—211.
[4] Ibid. K. 20. Annus 1794 p. 64—65.
[5] Ibid. K. 21. Annus 1801 p. 57 nast.
[6] Ibid. K. 119.

kilku lub kilkunastu w 29 szufladkach (loculamenta) [2]) dokumenty papierowe i akta luźne, zebrane w 38 fascykułach, z których każdy rozpadał się na dowolną liczbę tomów (volumen); fascykuły podzielił nadto na dwie kategorye: 1) quo ad Summas, 2) quo ad Realitates et Summas. Podstawą do włączania dokumentów i aktów w poszczególne »loculamenta« czy fascykuły była ich treść. W ten sposób potworzył Obmiński szereg grup aktów (dossier), przy składaniu których kierował się jedynie względami ich użyteczności przy porządkowaniu spraw majątkowych Kapituły. Nie dotknął natomiast zupełnie działu tomów oprawnych, które prawdopodobnie znachodziły się już wówczas w Archiwum.

Podział, wprowadzony przez Obmińskiego utrzymał się długo, Dział pergaminów nie uległ prawie żadnej zmianie; podczas ostatniej inwentaryzacyi zostały stwierdzone pewne braki w porównaniu ze stanem za czasów Obmińskiego, dołączonono natomiast do tego działu pergaminy, znalezione w fascykułach. Zmieniły się natomiast w ciągu XIX w. liczba i układ fascykułów. Z biegiem czasu przybywało coraz to więcej luźnych aktów, które na podstawie pokrewieństwa treści włączano do istniejących fascykułów lub składano w nowe. Wzrastała więc liczba fascykułów. W 1818 r. było ich jeszcze 40 [1], natomiast kiedy w połowie XIX w. sporządzano do nich indeks, liczba ich wynosiła 122 [2]. Później przybyły jeszcze dalsze, tak że ostatecznie liczba fascykułów, prowadzona wedle zasad Obmińskiego dosięgła do 127 [3].

Później wskutek napływu nowych aktów, dawne fascykuły uległy rozbiciu, tworzyły się równocześnie wciąż nowe. W następstwie tego dawny układ fascykułów uległ pomięszaniu, tak, że w szóstym dziesiątku XIX w. trzeba było pracować nad ich porządkowaniem. Pracował nad tem kan. Seweryn Morawski, późniejszy arcybiskup lwowski [4]. On to prawdopodobnie dokonał uporządkowania fascykułów ostatecznie. Ułożone przez niego fascykuły nie pozostawały w związku z inwentarzem Obmińskiego i późniejszym indeksem. Objętość bowiem dawnych grup aktów (dossier) wzrosła znacznie, ponadto zaś przybył szereg nowych, których nie można było

[1] Arch. Kap. F. LXXIV nr. 27: Repertorium universale Archivi...

[2] Ibid. K. 84: Index Actorum Registraturae Capituli...

[3] Ibid. F. LXXIV nr. 30: Directorium Registraturae novae...

[4] Dudik B.: Archive im Königreich Galizien und Lodomerien, Arch. für österr. Gesch. XXXIX 135—141.

wtłoczyć w ramy, nakreślone przez Obmińskiego. Potworzyły się więc nowe grupy aktów (dossier), na zasadzie pokrewieństwa treści, z nich zaś tworzyły się fascykuły. Przy tworzeniu fascykułów główną rolę odgrywało pokrewieństwo treści poszczególnych grup aktów, często jednak łączenie grup w fascykuły było zupełnie dowolne. Fascykuły w tym nowym układzie zostały spisane dopiero przy ostatniej inwentaryzacyi.

Równocześnie z połowy XIX w. mamy pierwsze wiadomości o dziale tomów oprawnych (dziś dział »K«). Najdawniejszy spis z tego czasu podaje ich liczbę na 50 [1], w czem są i druki. W 1868 r. Dudik ocenia sumarycznie ich liczbę na 100 i zaznacza, że dział ten wymaga przedewszystkiem zinwentaryzowania [2]. Rzeczywiście dział ten był najbardziej zaniedbany, jakkolwiek zawiera wiele cennych zabytków, i dzięki temu niektóre z nich zaginęły. Wystarczy chociażby porównać wyjątki drukowane przez Sadoka Barącza w »Pamiętniku dziejów polskich« [3]. Nie wszystkie dadzą się odszukać w rękopisach dziś istniejących. Dlatego też wielki nacisk położono na ten dział przy ostatniej inwentaryzacyi, której dokonał piszący te słowa w latach 1911 – 1914 i 1921 r.

III.

Opis Archiwum.

Przy ostatniej inwentaryzacyi zatrzymano zasadniczo podział, jaki istniał w Archiwum od czasów Obmińskiego. Utrzymał się zatem dział dokumentów pergaminowych i fascykułów luźnych aktów jako działy »L« (Loculamenta membranarum) i »F« (Fasciculi actorum); do nich dołączono jako trzeci, pomijany dotąd dział tomów oprawnych (ksiąg), oznaczając go literą »K«. Wkońcu zaś mapy i szkice dóbr kapitulnych, plany itd., które znalazły się przypadkowo w Archiwum, utworzyły dział czwarty »M«.

Ogólna statystyka tych działów przedstawia się następująco:

1) L: 320 pergaminów w 32 szufladkach.
2) K: 246 tomów oprawnych (w tem jedna teka nut).
3) F: 147 fascykułów luźnych aktów.
4) M: 40 sztuk map, planów itp.

[1] Arch. Kap. F. LXXIV nr. 33.
[2] Por. wyżej.
[3] Lwów 1855, nakł. W. Manieckiego.

1. Dokumenty pergaminowe.

Najcenniejszym pod względem archiwalnym jest dział pierwszy, obejmujący dokumenty pergaminowe w liczbie 320, rozmieszczone w 32 szufladkach (loculamenta). Dział ten jest oznaczony literą »L«, która oznacza zarazem poszczególne szufladki. W każdej z nich mieszczą się dokumenty pokrewnej treści; napisy zaś na szufladkach, które zostały sporządzone przed kilkunastu laty, wzięte zostały z inwentarza Obmińskiego. Dział ten uległ najmniej zmianom od czasów inwentaryzacyi Obmińskiego. Wówczas podzielono wszystkie pergaminy na 29 loculamenta, włączając do nich zarazem kilkanaście dokumentów papierowych, tudzież Statuta Kapituły i Wikaryuszy. Przy ostatniej inwentaryzacyi przyjęto za zasadę, że w dziale tym mają się mieścić jedynie dokumenty pergaminowe. Dlatego też wyłączono wszystkie dokumenty papierowe, wcielając je do fascykułów, Statuta zaś przeniesiono do ksiąg. Dodano natomiast kilkanaście pergaminów, napotkanych przy porządkowaniu fascykułów. Równocześnie w obrębie tego działu poczynione zostały pewne zmiany, mające na celu uzgodnienie napisów na szufladkach z treścią zawartych w nich dokumentów, tudzież więcej przejrzyste ugrupowanie tychże. Nie dało się to wprawdzie przeprowadzić z całą ścisłością i równomiernością, trzeba bowiem było liczyć się z istniejącymi już napisami na szufladkach, które są częściowo z sobą identyczne.

Przy tem nowem rozmieszczeniu pergaminów, liczba szufladek została powiększoną o trzy nowe (XXX, XXXI, XXXII) tak, że obecnie liczba ich wynosi 32. Ostatnia z tych szufladek (L. XXXII) zawiera dokumenty, zebrane razem nie ze względu na treść ale na ich zeszytowy format, wskutek czego nie można było ich rozmieścić w odpowiednich szufladkach, dokąd właściwie należą.

Ogólna liczba dokumentów, składających ten dział wynosi 320. Ze względu na czas pochodzenia, rozkład ich przedstawia się następująco:

Wiek	XIV	— 10
»	XV	— 94
»	XVI	— 133
»	XVII	— 51
»	XVIII	— 18
»	XIX	— 14
	Razem	320

Jak widać z powyższego zestawienia, największa część pergaminów pochodzi z XVI w., po niej idzie grupa XV w. Wiek XIV jest reprezentowany przez 10 sztuk, późniejsze są stosunkowo mniej liczebne. Stan ich zachowania jest na ogół dobry. Większość posiada pieczęcie, nieraz bardzo dobrze zachowane. Kilka tylko dokumentów uległo uszkodzeniu, głównie wskutek wilgoci jnp. L. XXX 2, L. II 2, 7 itd. W przeważnej części dokumenty te nie były dotąd ogłoszone drukiem; część ich dawniejsza, głównie z XIV i XV w. została wydaną w początkowych tomach Aktów grodzkich i ziemskich.

Przystępując do szczegółowego opisu tego działu, należy mieć na oku podaną na początku niniejszej pracy ogólną charakterystykę materyałów Archiwum kapitulnego, które ze względu na swą treść rozpadają się na trzy grupy, odpowiednio do trzech głównych kierunków działalności Kapituły.

Do Kapituły jako autonomicznej korporacyi odnoszą się dokumenty, zawarte w 17-tu szufladkach (V, VI, VIII—XV, XVII, XXI, XXVI—XXVIII, XXXI) i część dokumentów szufladki nr. XXXII. Dwie z tych szufladek zawierają dokumenty erekcyjne i fundacyjne poszczególnych prałatur, jak archidyakonatu (L. V. 1, 5—8), dziekanatu (L. V. 2—4), scholasteryi (L VIII. 9—10), kustodyi (L. VIII 6) i kanonikatu, połączonego z godnością kaznodziei polskiego (L. VIII. 2—5, 7—8); wśród nich znajduje się też fundacyjny dokument Kapituły z 1429 r. (L. VIII. 1) w stanie dobrym jeszcze, jakkolwiek bez pieczęci, drukowany dotąd jedynie przez Zachariasiewicza w cytowanej wyżej jego historyi Kapituły. Największa ilość dokumentów tej grupy odnosi się do dóbr ziemskich Kapituły (L. VI, IX—XIII, XVII, XXI, XXVI, XXVII). Pochodzą one głównie z XV i XVI w., jako iż w tym czasie otrzymała Kapituła największą część swego majątku. Są to więc dokumenty, zawierające nadania dóbr na rzecz Kapituły względnie poprzednich ich posiadaczy, późniejsze potwierdzenia tych darowizn, wyroki sądów podkomorskich i komisyi granicznych, akty intromisyi itd. Dokumenty dotyczące trzech młynów kapitulnych, położonych na przedmieściach Lwowa (Olchowy, Stachirowski, Ważny), zgrupowane są w liczbie 30 w dwóch szufladkach. Najstarszym z nich jest, znany zresztą z druku [1], dokument Kazimierza Wielkiego z 1352 r.

[1] A. G. Z. II nr. 1.

zawierający nadanie młyna Schiltzikut, z zachowaną częściowo majestatyczną pieczęcią króla. (L. XIV. 1). Z późniejszych godnym uwagi jest dokument Soboru Bazylejskiego z 1443 r., zatwierdzający Kapitułę w posiadaniu młyna Stachirowskiego (L. XIV. 4). Do tej grupy należy wkońcu szufladka nr. XXXI, zawierająca sześć dokumentów, odnoszących się do uposażenia kościółka św. Jana, który jako prebenda dziekana, przeszedł w posiadanie Kapituły. Na czele nich stoi dokument Władysława Opolczyka z 1375 r., dotąd niedrukowany, w którym książę ten nadaje ogród i dworzyszcze na rzecz tegoż kościółka (L. XXXII 1); reszta dotyczy głównie t. z. Jurydyki Świętojańskiej.

Z szufladki XXXII należą do pierwszej grupy dokumenty nr. 3, 7, 8, 9, zawierające erekcye poszczególnych kanonikatów. Wszystkie one w formacie zeszytowym, starannie pisane i ozdobione malowidłami.

Dokumenty szufladki XXVIII stanowią przejście do drugiej grupy tego działu. Odnoszą się one do stosunku Kapituły do arcybiskupa; zawierają głównie nadania dziesięcin arcybiskupich dla Kapituły.

Druga grupa działu dokumentów pozostaje w związku z Kapitułą, jako instytucyą współuczestniczącą w zarządzie dyecezyi. Tu należą dwa dokumenty Soboru Bazylejskiego z 1436 i 1441 r., tudzież dokument Piusa VI, nadające różne przywileje dla archidyecezyi (L. VII). Dalej idą dokumenty, tyczące się dóbr arcybiskupich (L. I, II, III, XXX); największa ich część pochodzi z XV w. (25), trzy, drukowane w Aktach grodzkich i ziemskich [1], z XIV w. (L. I 1, II 1, 2), inne są późniejsze. Bulle papieskie, zawierające nominacye arcybiskupów od 1488 r. do ostatnich czasów, ugrupowane są w dwóch szufladkach nr. XXII i XXIII, następna zaś obejmuje, prócz dokumentu Soboru Bazylejskiego z 1442 r. (L. XXIV 1), różne pisma, przysyłane z Rzymu w sprawach kościelnych, jak nominacye itp. Nakoniec dokumenty, odnoszące się do różnych spraw kościelnych dyecezyi mieszczą się w szufladce nr. XXIX. Są tu więc dwa wyroki w sporze miasta Lwowa z plebanem Janem z 1407 [2] i 1412 r. [3] (L. XXIX 1, 2), ogłoszenia odpustów za walkę z Tatarami w 1450 i 1481 r. (L. XXIX 4, 7), oryginał ugody Kapituły

[1] A. G. Z. II nr. 4. 14. 18.
[2] A. G. Z. IV nr. 17.
[3] Niedrukowany.

z miastem Lwowem z 1514 r. (L. XXIX 8), regulującej ich wzajemny stosunek, dokumenty kościołów parafialnych (L. XXIX 5, 9, 10, 12, 13, 22, 23), wyroki w różnych sprawach itp., wkońcu zaś dokument Unii Brzeskiej (L. XXIX 14), który drogą darowizny dostał się do Archiwum kapitulnego [1].

Reszta pergaminów odnosi się do spraw kościoła katedralnego, którego Kapituła była proboszczem (L. IV, XVI, XVIII, XIX, XX). Dotyczą więc one bractw i szpitali, między innymi są tam dokumenty, odnoszące się do szpitala św. Ducha i jego prepozytury, włączonej później do Kapituły (L. IV. 1, 3, 6, 7). Inne dokumenty dotyczą fundacyi ołtarzy (L. XIX) i mszy św. (anniwersarzy) (L. XVIII), dalej kollegium Wikaryuszy (K. XVI) i Mansyonarzy (L. XX). Tutaj należy wkońcu część dokumentów szufladki nr. XXXII, zawierająca fundacye kaplicy Boimów (L. XXXII 1), Domagaliczów (L. XXXII 2) itd.; wszystkie one w formacie zeszytowym, starannie wypisane [2].

Poza temi trzema grupami stoi osobno szufladka nr. XXV z 8 dokumentami z lat 1402—1828, które drogą przypadku dostały się do Archiwum kapitulnego; zostały one określone jako »privata et ignota« i rzeczywiście nie stoją w żadnym związku z Kapitułą.

2. Tomy oprawne (księgi).

Najbardziej interesującym jest drugi dział Archiwum kapitulnego, obejmujący tomy oprawne (księgi). Jest to ta część Archiwum, która przy poprzednich inwentaryzacyach była najmniej uwzględnianą. Dział ten jest oznaczony literą »K« (księgi).

Aby dać wyobrażenie o zawartości tego działu, trzeba wyliczyć wszystkie te księgi, ujmując je w pewne grupy na podstawie pokrewieństwa treści.

Pierwsza grupa obejmuje księgi, odnoszące się do Kapituły jako autonomicznej organizacyi.

Na plan pierwszy wysuwają się tutaj księgi protokołów sesyi kapitulnych (K. 4—27), oznaczane początkowo jako »Acta Capituli« później od 1794 r. jako »Prothocolla Sessionum«. Ciągną się one

[1] Arch. Kap. K. 6 p. 141. Por. też napis in dorso dokumentu.

[2] Do tej kategoryi dokumentów należy też dokument erekcyjny kaplicy Wiśniowieckich, znajdujący się w Archiwum państwowem we Lwowie w dziale: Akta obce, nr. 49. Dostał się on tam przypadkowo, załączony do podania Kapituły do Gubernium w 1824 r. Posiada on sygnatury wedle zasad Obmińskiego.

od r. 1511 do 1714 i od 1727 do 1839, ponadto istnieją dwa tomy, zawierające kopie pierwotnych protokołów z lat 1671—1700 i 1701—1715 (K. 15, 16). Na 1839 r. urywają się księgi protokołów. Na sesyach późniejszych protokołowano bowiem obrady nad poszczególnemi sprawami na oddzielnych arkuszach, które składano wraz z innymi aktami, odnoszącymi się do danej sprawy, w fascykułach. Celem zaś ewidencyi, zapisywano jedynie w księgach punkty obrad poszczególnych sesyi; księgi te t. z. »Rollae sessionum capitularium« (K. 28—31) obejmują okres lat 1853—1897. Protokoły właściwe były prowadzone początkowo w sposób bardzo prosty i niedbale, pełno w nich opuszczeń, przekreśleń itp. Pisali je początkowo naprzemian poszczególni kanonicy, jak świadczą przypadkowe wzmianki[1]. Wprowadzenie urzędu kanclerskiego w 1565 r., powierzonego Piotrowi Skardze[2] nie wiele w tem pomogło, nowy ten urząd zanikł niebawem zupełnie. Z ustaleniem się funkcyi prokuratora Kapituły, przeszedł na niego obowiązek prowadzenia protokołów. Stwierdzić to można przedewszystkiem na podstawie protokołu jednej sesyi z 1613 r., na której kan. Solikowski złożył urząd prokuratora, poczem odczytano »Acta praeteriti Capituli generalis per R. D. Solikowski conscripta«[3]. Ponadto, przeglądając protokoły z lat 1591—1628, można zauważyć, że zmiana ręki pisarza następuje ze zmianą lat; wiadomo zaś, że prokuratorowie zmieniali się corocznie. Dopiero w 1641 r. ustanowiono notaryusza kapitulnego, którego pierwszym obowiązkiem było pisanie protokołów[4]. Ci notaryusze istnieli przez przeciąg XVII w.[5], w braku zaś nich funkcye ich obejmują prokuratorowie[6]. Z początkiem XVIII w. napotykamy jeszcze notaryuszy[7], później zanikają oni zupełnie, funkcye zaś ich przejęli sekretarze[8], którzy utrzymali się do dnia dzisiejszego.

[1] Por. podpis pod protokołem drugiej sesyi 1511 r. (K. 4 p. 4): Nicolaus Gołogórski (?) qui supra manu propria approbo et attestor. Ibid. p. 7: Nicolaus Blażeiowski Canonicus Leopoliensis qui supra scripsi.

[2] Arch. Kap. K. 5 p. 102—103. Por. Bostel F., Kanonikat Piotra Skargi, Pam. liter. I 120—138.

[3] Ibid. K. 6 p. 137—138.

[4] Ibid. K. 7 p. 342—343.

[5] Ibid. K. 7 p. 347, 435, 455. K. 15 p. 139. K. 8 p. 55. K. 9 p. 4, 138. K. 11 p. 5.

[6] Ibid. K. 11 p. 5. K. 16 p. 298—299.

[7] Ibid. K. 16 p. 664.

[8] Ibid. K. 18 p. 24—25, 567, 571—574.

Równoległe do tych zmian, zmieniały swój wygląd same protokoły. Pierwotnie prowadzono je niedbale, późniejsze protokoły od XVII w. pisane są starannie i posiadają indeksy. Treść ich była kontrolowaną przez delegatów, którzy na końcu każdej księgi kładli swe podpisy.

Zbyteczną jest rzeczą mówić, jakie znaczenie posiadają te księgi. Historyk kościoła polskiego lub badacz stosunków gospodarczych mogą czerpać z nich obficie. Wszystkie bowiem sprawy załatwiane przez Kapitułę musiały być rozstrząsane na sesyi; znajduje się w nich zatem wiele cennych wiadomości nie tylko do samej Kapituły i jej majątku, ale i do spraw kościelnych archidyecezyi lwowskiej, tudzież do dziejów samego kościoła katedralnego.

Również doniosłe znaczenie posiada obok ksiąg protokołów rękopis Nr. 128 (dawny: Loc. 29 vol. 6) zawierający »Statuta Capituli Sancte Metropolitane Leopoliensis Ecclesie«... wydane w 1513 r. przez arcybiskupa Wilczka w porozumieniu z Kapitułą i zatwierdzone przez jego następców.

Rękopis ten, wielkości $17^1/_2 \times 24$ cm., składa się z 24 kart pergaminowych i oprawny jest w brunatną skórę z wyciskami i klapą ochronną. Karty złączone są z oprawą za pomocą dwóch różnobarwnych jedwabnych sznurów, porozrywanych i powiązanych niedbale, na których wiszą pieczęcie arcybiskupów Wilczka, Starzechowskiego i Szłomowskiego. Pierwsza karta jest niezapisaną, na kartach 2—9 mieści się tekst statutów, ozdobiony na początku inicyałem litery »S«; tekst pisany jest bardzo starannie, początkowe wyrazy rozdziałów pisane są czerwoną farbą. Na dalszych kartach mieszczą się wyjątki z Ewangelii, spis anniwersarzy, różne formuły itd. Na rękopis ten zwrócił uwagę ks. Fijałek[1] w swej Bibliografii ustawodawstwa kapitulnego w Polsce, opisał go i wydrukował wstęp, tudzież nagłówki rozdziałów wraz z niektórymi wyjątkami.

Dalszą kategoryę tej grupy stanowią księgi, dotyczące odprawiania nabożeństw. Tu należą przedewszystkiem księgi uczestnictwa kanoników w mszach konwentualnych t. z. »Libri praesentiarum in septimanis« 1764—1789 (Nr. 140, 141, 150), tudzież w anniwersarzach czyli »Libri praesentiarum in anniversariis« 1771—1789

[1] Fijałek J., Statuty Kapituły włocławskiej wydał i bibliografią ustawodawstwa kapitulnego w Polsce poprzedził... Kraków 1916.

(Nr. 142, 143, 148) dalej księgi ewidencyjne mszy fundacyjnych (Nr. 133—135, 122, 145), tudzież rozdziału sum pieniężnych, płynących za odprawianie tychże (Nr. 88—90, 96).

Najbardziej okazale pod względem liczebności przedstawiają się księgi, odnoszące się do majątku Kapituły. Na czoło ich wysuwają się rachunki prokuratora (Calculi procuratoris), zawierające doroczne zamknięcia rachunków i obejmujące nieprzerwanym ciągiem okres lat 1694—1791 (Nr. 63, 92, 175—183), tudzież inwentarze całego majątku Kapituły z lat 1774, 1822, 1824, 1839 i następnych (Nr. 163, 164, 166—168, 170, 171). Z nimi wiążą się »Libri divisionum« 1673—1783, zawierające zestawienia rozdziału wspólnych dochodów między poszczególnych członków Kapituły (Nr. 77, 86, 87), tudzież właściwe księgi wydatków i dochodów t. z. »Libri rationum« 1803—1805 Z innych ksiąg pokrewnej treści należą tu księgi potwierdzeń pobranej kongrui (Nr. 144, 154), pokwitowań (Nr. 91, 93) i Index spraw finansowych z lat 1850—1880. (Nr. 165). Do kamienic kapitulnych odnoszą się księgi rachunkowe przebudowy domu kapitulnego w latach 1775—80 (Nr. 111) i domu Wikaryuszy (Nr. 112) tudzież księgi czynszów i spłaty podatków z czasów ostatnich (Nr. 223—225, 227—244).

Bogato natomiast przedstawia się serya rękopisów, odnosząca się do dóbr kapitulnych. Najcenniejszą ich część stanowią »Visitationes bonorum« z 1701, 1722 i 1734, 1737—1758 r. (Nr. 184, 187—189). Uzupełnieniem ich są metryki gruntowe z 1788 i 1820 r. (Nr. 193, 205, 209—212), inwentarze, sporządzone na polecenie Namiestnictwa w 1873 r. (Nr. 198—201) i księgi gruntowe (libri fundorum) z XIX w. (Nr. 207, 214—220). Księgi rachunków z drugiej połowy XIX w. (Nr. 191, 194, 196), spraw pupilarnych (Nr. 121, 190, 192, 208) i ewidencyi oficyalistów dóbr kapitulnych z lat 1846—1868 (Nr. 197) zamykają wreszcie tę seryę.

Dalszą kategoryę tej grupy rękopisów stanowią księgi kancelaryjne, sięgające od 1794 r. (Nr. 32—56, 81, 202—204, 213), tudzież kopiaryusze dokumentów. Najdawniejszy z tych p. t. »Acta seu regestrum aut Matrica Judiciaria Venerabilis capituli... exemptiones et alia continens« (Nr. 3) zawiera kopie przywilejów i transakcyi majątkowych z lat 1540—1566; pisany był współcześnie. Najbliższy chronologicznie jest »Liber Priuilegiorum ac Jurium...« (Nr. 160), założony pod koniec XVII w. prawdopodobnie po

1686 r.[1] jak świadczy umieszczona na str. 252 notatka o oblatuacyi pewnego dokumentu z 1642 r. Do tego miejsca zachowany jest pewien porządek w układzie, całe partye kopiaryusza pisane są jedną ręką. Na kartach następnych widać wciąż zmianę ręki pisarza, niema tutaj też takiego porządku jak w części poprzedniej. Widać, że wpisywano tu w miarę potrzeby coraz to nowsze dokumenty; ok. 1780 r. zaprzestano dalszych wpisywań. W związku z tym kopiaryuszem pozostaje »Liber 2-dus Privilegiorum Capituli...« (Nr. 161) obejmujący kopie dokumentów z lat 1666—1691. Powstał on zdaje się nieco później od tomu pierwszego. Pod koniec zaś XVIII w. założono w związku z regulacyą Kapituły i jej spraw majątkowych wielki i starannie ułożony »Liber Instrumentorum« (K. 159), zawierający odpisy wielu zaginionych dokumentów. Uzupełnienie tych kopiaryuszy stanowi kopiaryusz dokumentów, odnoszących się do dóbr Honiatycze, Werbiż, Kahujow i Czerkasy (Nr. 186) tudzież »Summarium transactionum in rem... Capituli... ex Actis Consularibus ab Anno 1612 connotatarum« (Nr. 172). Oba te kopiaryusze powstały z końcem XVII lub z początkiem XVIII w.

Druga grupa działu tomów oprawnych składa się z ksiąg, które pozostają w związku z Kapitułą jako instytucyą zarządu kościelnego. Grupa ta jest reprezentowaną bardzo słabo pod względem ilościowym. Największą wartość wśród niej przedstawia najstarsza księga konsystorska z końca XV w.[2], tudzież dwie księgi oficyalatu arcybiskupiego z lat 1519—1526 i 1531—1538 (Nr. 1, 2), które dostały się przypadkowo do Archiwum kapitulnego, chyba dzięki temu, że oficyałami byli członkowie Kapituły. Dla badacza stosunków kościelnych przedstawiają one cenne źródło wiadomości.

Ważne są także zbiory drukowanych aktów różnych procesów, toczących się przed trybunałami rzymskimi w XVIII w. w sprawach kościelnych na obszarze archidyecezyi lwowskiej (Nr. 74, 106—108). Między nimi znajduje się także tom aktów słynnego procesu miasta Lwowa przeciw arcybiskupowi Sierakowskiemu w sprawie odnowienia katedry w latach 1763—1765 (Nr. 74); w aktach tych mieści się wiele cennych wiadomości o kościele katedralnym przed odnowieniem. Inne rękopisy tej grupy odnoszą się

[1] Wzmiaka o nim na sesyi 18/VI 1710 r, K. 11 p. 111.

[2] Odnośnie do tej księgi zadowolnię się tą tylko wzmianką, nie podając żadnych szczegółów. Księga ta bowiem ukaże się wkrótce drukiem w opracowaniu dr. W. Rolnego, nakładem Tow. nauk. we Lwowie.

do dóbr arcybiskupich (Nr. 76, 79), do kamienicy Rynek l. 9, będącej własnością Seminaryum kleryków i pozostającej pod zarządem Kapituły (Nr. 221, 222, 226), w końcu zaś do zakładu zastawniczego »Mons Pius« (Nr. 137, 246), który założył Paweł Kampian w 1599 r.[1].

Okazale natomiast przedstawia się trzecia grupa ksiąg, odnosząca się do kościoła katedralnego. W niej napotykamy:

a) Inwentarze kościoła z lat 1756, 1778, 1786 i 1867 (Nr. 62, 70, 99, 103, 104), książki rachunkowe kościoła 1813—1867 (Nr. 57, 83, 105) tudzież inne treści pokrewnej (Nr. 149, 100). Jedna z tych (nr. 100) zawiera kopie kontraktów i korespondencyi z czasów odnowienia katedry; na niej to właśnie oparł Franciszek Jaworski jeden ze szkiców w swej książce: »O szarym Lwowie«[2].

b) Księgi bractw przy kościele katedralnym, a mianowicie Bractwa Najś. Sakramentu (Nr. 59, 60, 66, 159) i Najś. Trójcy (Nr. 61). Zawierają one kopie dokumentów, spisy członków i mszy, rachunki i t. p.

c) Księgi kaplic i ołtarzy, przedewszystkiem kaplicy Domagaliczów (Nr. 68, 69, 70, 97, 116), Boimów (Nr. 58, 67, 114), Gidelczykowskiej (Nr. 95), tudzież Kampianów (Nr. 110), następnie ołtarzy św. Michała (Nr. 75) i Miłosierdzia Pańskiego (Nr. 94). Obok kopii dokumentów, mieszczą się w nich inwentarze, spisy wotów itp.

d) Księgi poszczególnych fundacyi. Z tej kategoryi zachowały się jedynie dwa rękopisy (Nr. 65, 73) odnoszące się do penitencyaryi Kossowskiego, i dwa (Nr. 64, 72) dotyczące prepozytury Scholców. Jeden z tych (Nr. 64) przedstawia się jako księga pergaminowa, oprawna w deski, powleczone czarną skórą z blaszanem okuciem i klamrami; mieszczą się tam między innemi nuty do śpiewów, przepisanych przez akt fundacyjny.

f) Księgi kollegium Mansyonarzy (Nr. 126, 136, 139) i Wikaryuszy (Nr. 120, 125, 147, 153). Mieściły się one przedtem razem z innymi aktami w archiwach tych kollegiów[3], do Archiwum zaś kapitulnego przeszły po regulacyi. Wśród rękopisów tej kategoryi

[1] Pirawski 97.

[2] Jaworski Fr.: O szarym Lwowie. Lwów 1916. Rozdział IX p. t.: Na drewnianych skrzydłach, str. 126—159.

[3] O istnieniu archiwum Wikaryuszy mamy wiadomość z 1747 r.: Erectio et omnia Documenta, eundem Canonicatum concernentia, in Archivo Venerabilis Collegii Admodum Reverendorum Vicariorum asservabantur (K 109 p. 8).

wyróżnia się Nr. 153 (dawniej Locul. 16 vol. 2), zawierający statuta kollegium Wikaryuszy. Składa się on z 13 kart pergaminowych, oprawa z gładkiej skóry z wyciskami. Powstał ok. 1513 r.[1]. Oprócz statutów uchwalonych w tym roku mieszczą się i późniejsze.

Obok tych trzech grup napotykamy w Archiwum kapitulnem jeszcze jedną, która nie pozostaje właściwie w żadnym związku ani z Kapitułą ani z kościołem katedralnym. Do tej grupy należą przedewszystkiem wspomniane poprzednio inwentarze archiwalne Rzewuskiego, Cieszkowskiego i Obmińskiego (Nr. 119, 138, 158), »Index Actorum Registraturae« z połowy XIX w. (Nr. 84), tudzież »Liber adnotationum« kanonika Kuderkiewicza, w którym zapisywano dokumenty i akta wydawane z Archiwum (Nr. 80) następnie 2 katalogi biblioteki kapitulnej z 1729 i 1840 r. (Nr. 82 i 102) wkońcu zaś rękopisy, które możnaby określić jako dział historyografii kapitulnej. Na czele nich stoją dwa rękopisy (Nr. 118, 123) historyi Kapituły i kościoła katedralnego, pióra Zachariasiewicza, tudzież kontynuacya tego przez kan. Łukasza Baranieckiego (Nr. 124). Obok nich mieści się tu jeden rękopis »Liber beneficiorum« Pirawskiego (Nr. 173) i »Archiepiscopatus Leopoliensis Historia«, napisana przez Józefowicza (Nr. 174). Dział ten zamyka wierszowana praca ks. Jana Hausmanna p. t. »Kościół katedralny obrządku łać. we Lwowie«, napisano w 1890 r. na podstawie Zachariasiewicza, Pirawskiego i napisów nagrobkowych (Nr. 78).

W skład tej grupy wchodzi nadto szereg rękopisów najrozmaitszej treści. Są tu więc księgi fundacyi kan. Bema (Nr. 127) i masy spadkowej kan. Zbierzchowskiego (Nr. 98, 156), Dekret reformacyi duchowieństwa dyecezyi przemyskiej, wydany w 1747 r. przez Sierakowskiego, wówczas biskupa przemyskiego (Nr. 118), statuty Kapituły krakowskiej i wileńskiej w odpisach (Nr. 131, 157), reguły Sióstr Miłosierdzia z 1784 r. (Nr. 132), genealogia rodziny Lisieckich (Nr. 109), Protokół podawczy Dziekanatu lwowskiego 1843—1850 (Nr. 129), sprawy spadku po arcybiskupie Wyżyckim (Nr. 130) itd.

Tak przedstawia się w ogólnych zarysach dział tomów oprawnych Archiwum kapitulnego. Bliższe wiadomości o poszczególnych rękopisach można zaczerpnąć z Katalogu kartkowego, który został sporządzony przy ostatniej inwentaryzacyi.

[1] Fijałek, Statuty kapituły włocławskiej str. CXC—CXCI.

Należy wkońcu zaznaczyć, że powyższy przegląd nie obejmuje wszystkich rękopisów, które powstały w związku z Kapitułą i kościołem katedralnym. Niektóre z nich bowiem znalazły się w różny sposób w t. z. Bibliotece kapitulnej, mieszczącej się nad zakrystyą kościoła i tam zaginęły. Tak n. p. księga rachunków restauracyi kościoła, opracowana niedawno przez F. Bostla [1] i mieszcząca się podówczas w Bibliotece kapitulnej, obecnie podobno tam się już nie znajduje.

3. Fascykuły luźnych aktów.

Trzeci dział zbiorów Archiwum kapitulnego stanowią luźne akta w 147 fascykułach. Cały ten dział oznaczony jest literą »F«, która oznacza zarazem poszczególne fascykuły.

Dział ten powstał z początkiem XIX w., kiedy Obmiński pracował nad uporządkowaniem Archiwum. Przystępując do realizowania zapisów i regulowania spraw majątkowych Kapituły, pozbierał on wszystkie dokumenty i akta, odnoszące się do poszczególnych fundacyi i dóbr i potworzył z nich osobne grupy (volumina), zaopatrując je w odpowiednie objaśnienia. Pewna ilość voluminów treści pokrewnej utworzyła fascykuł. Późniejszy dopływ aktów spowodował powiększenie się poszczególnych voluminów i wywołał potrzebę tworzenia nowych. Równolegle z tem uległy zmianom poszczególne fascykuły, a liczba ich wzrosła. Utworzone w ten sposób później fascykuły przedstawiają się jako połączenie poszczególnych grup aktów (voluminów) w dowolnej liczbie kilku lub kilkunastu. W obrębie jednego fascykułu można napotkać grupy aktów, których wewnętrzny związek rzeczowy widoczny jest na pierwszy rzut oka; obok nich znachodzą się inne volumina, których związek da się stwierdzić dopiero po dłuższem zbadaniu. Częstym jest jednak wypadek, że volumina weszły w skład danego fascykułu w sposób mechaniczny i pomiędzy nimi nie zachodzi żaden wewnętrzny związek.

Ustalenie tego, czy dany volumen wszedł w skład pewnego fascykułu na podstawie związku rzeczowego z innymi, w tym fascykule złożonymi czy też dostał się tam drogą przypadku, było rzeczą bardzo ryzykowną. Odpowiednie ocenienie danego voluminu odnośnie do jego związku z zawartością fascykułu wymagałoby gruntownego

[1] Bostel F., Przyczynek do dziejów restauracyi katedry. Spraw. kom. do bad. hist. sztuki. t. VII. zesz. 2.

przestudyowania aktów, odnoszących się do rozmaitych spraw. Dlatego też przy ostatniej inwentaryzacyi przyjęto za podstawę fascykuły w tej objętości, w jakiej istniały w tym czasie i jedynie przeprowadzono uporządkowanie grup (voluminów) w obrębie danego fascykułu. Po dokonanej inwentaryzacyi każdy fascykuł przedstawia się jako połączenie kilku czy kilkunastu grup aktów (voluminów) o treści pokrewnej lub nie pozostających z sobą w żadnym zupełnie związku. Inwentarz działu fascykułów zawiera zatem wyliczenie poszczególnych grup aktów w obrębie fascykułów, ogólną natomiast oryentacyę w tym dziale umożliwia ogólne repertoryum Archiwum rzeczowe i imienne.

Scharakteryzowanie, chociażby pobieżne, zawartości fascykułów jest rzeczą trudną. Złożone są w nich akta najrozmaitszej treści, odnoszące się do różnych stron działalności Kapituły. Na ogół biorąc, zawartość fascykułów jest dwojakiego rodzaju. Przedewszystkiem mieszczą się tam akta w ściślejszem słowa znaczeniu czyli dokumenty [1]. Dotyczą one nadań i zapisów na rzecz Kapituły, fundacyi poszczególnych kanonikatów i beneficyów przy kościele i t. p. Niektóre z nich są bardzo ciekawe ze tanowiska dyplomatyki, a mianowicie: F. IX. Nr. 3 F. XII. Nr. 617 i 622. F. XIV. Nr. 77. F. XXII. Nr. 675. F. XXXIV. Nr. 97. F. XXXVII. Nr. 18 i 20. F. LXXXI Nr. 92. i F. CVIII. Nr. 12. Wszystkie one przedstawiają się jako zeszyty, z kilku kart złożone, oprawne w twardą okładkę tak, że mają wygląd cienkich książek. Pisane sa przeważnie bardzo starannie i ozdobnie. Drugi rodzaj zawartości fascykułów to akta w znaczeniu obszerniejszem jako wyraz pisany stosunków między ludźmi [2]. Są tu więc odpisy oryginalnych dokumentów pergaminowych i papierowych w formie wyciągu z ksiąg grodzkich czy ziemskich przy sposobności ich oblatuacyi lub też w formie zwykłych kopii legalizowanych, dalej wszelkie pisma władz, kierowane do Kapituły albo też odnoszące się do spraw, z nią związanych. Uzupełnieniem ich są arkusze protokołów sesyi dla poszczególnych spraw osobno prowadzonych wraz z rezolucyami, względnie odpowiedziami do władz; te ostatnie zachowały się naturalnie jako koncepty lub minuty, czystopisy ich bowiem zostały wysłane do odnośnych władz i spoczywają w archiwach tychże. Znaczną część zawartości fascykułów wypełniają akta, zwią-

[1] Handelsman, Historyka, część I, Zamość 1921, str. 48.
[2] Handelsman, l. c. 49.

zane z administracyą dóbr i kamienic kapitulnych jak raporty, opisy, fasye, księgi rachunkowe, wykazy i t. p. Wkońcu w fascykułach mieszczą się akta najrozmaitszej treści, nieraz luźnie łączące się z działalnością Kapituły jak testamenty, korespondencye prywatne i inne.

Wyszczególnienie wszystkich kategoryi aktów jest rzeczą niemożliwą, trzebaby bowiem przepisać w skróceniu cały inwentarz fascykułów. Wystarczy powiedzieć, że akta te, zebrane w fascykułach, odnoszą się do różnych stron działalności Kapituły zarówno jako jednostki autonomicznej, jak i instytucyi zarządu kościelnego, w tym drugim wypadku ze szczególnem uwzględnieniem spraw kościoła katedralnego. Zawartość fascykułów jest najbogatszą i najbardziej zróżniczkowaną ze wszystkich działów Archiwum kapitulnego.

4. Plany i mapy.

Ostatni dział Archiwum kapitulnego, oznaczony literą »M« ma już znaczenie podrzędne. Składa się on z map i planów poszczególnych wsi i budynków, będących własnością Kapituły. Najstarsze pochodzą z końca XVIII w., inne są późniejsze. Ponadto mieszczą się w tym dziale plany Instytutu głuchoniemych we Lwowie. Ogólna liczba map i planów wynosi 40.

IV.

Materyały Archiwum w literaturze.

W zakończeniu niniejszego opisu należy poruszyć jedno pytanie: jaki jest stosunek materyałów Archiwum Kapitulnego do literatury historycznej czyli innemi słowy, w jakim stopniu korzystała literatura z zawartości Archiwum. Z pytaniem tem łączy się drugie, dotyczące wartości i znaczenia Archiwum kapitulnego dla badań naukowych. Pierwszym, który korzystał z Archiwum kapitulnego dla badań naukowych był, jak wspomniałem, Pirawski ok. 1613 r. Oparł on na niem tę część swego dzieła, która dotyczy opisu Kapituły i kościoła katedralnego. Cały szereg dokładnych jego wiadomości i dat pochodzi z dokumentów zachowanych do dnia dzisiejszego w Archiwum [1]. W kilka lat później czerpał z tego Archi-

[1] Pirawskiego Tomasza Relatio status Almae Archidiœcesis Leopoliensis wyd. K. J Heck, Lwów 1893, Nakł. Tow. hist.

wum Jakób Skrobiszewski, biograf arcybiskupów lwowskich [1]. Cytowane przez niego w wyjątkach niektóre dokumenty jnp. dokument fundacyjny wikaryuszy z 1513 r. [2], znajdowały się niewątpliwie za jego czasów w Archiwum kapitulnem.

To było na razie wszystko. Przez całe dwa wieki nikt nie zajrzał do naszego Archiwum celem prowadzenia badań naukowych; Archiwum miało znaczenie tylko praktyczne. Dopiero w pierwszej połowie XIX w., rozpoczął w niem pracę naukową ks. Franciszek Zachariasiewicz, pisząc wspomnianą powyżej historyę Kapituły [3] i kościoła katedralnego, spoczywającą dotąd w rękopisie. Współcześnie prawie z Zachariasiewiczem pracował w naszem Archiwum W. A. Maciejowski [4], później zaś zajrzał tam uczony Dominikanin Sadok Barącz i wydał wyjątki z kilku rękopisów [5]. W 1868 r. zwiedził je i opisał dr. Dudik w swej podróży po archiwach galicyjskich, zwracając uwagę głównie na tomy oprawne [6]. Równocześnie w Archiwum kapitulnem zaczęli prowadzić poszukiwania Maurycy hr. Dzieduszycki, Ksawery Liske, tudzież prof. Zeissberg [7]. Pierwszy z nich przetrząsnął dość gruntownie Archiwum kapitulne i zebrany materyał spożytkował w swych pracach o kościele katedralnym i arcybiskupie Sierakowskim [8]. Ksawery Liske zajął się dokumentami pergaminowymi i szereg ich, głównie z XIV i XV w. ogłosił w początkowych tomach Aktów grodzkich i ziemskich.

Potem nastąpiło kilkanaście lat przerwy w wykorzystywaniu Archiwum kapitulnego dla celów naukowych. Dopiero w 1893 r.

[1] Vitae Archiepiscoporum Haliciensium et Leopoliensium per Iacobum Scrobissevum, Leopoli (1628).

[2] Ibid. B. 3 nast.

[3] Ogłoszona częściowo drukiem po polsku w czasopiśmie: Przyjaciel chrześcijańskiej prawdy, Przemyśl 1838.

[4] Maciejowski W. A., Pamiętniki o dziejach, piśmiennictwie i prawodastwie Słowian, Petersburg i Lipsk 1839, I. 191. uw. 1.

[5] Pamiętnik do dziejów polskich. Z aktów urzędowych lwowskich i z rękopismów zebrał X. Sadok Barącz Dominikanin, Lwów 1855. O ile zdołałem stwierdzić dwa z ogłoszonych tutaj wyjątków str. 282—291 pochodzą z rękopisów K. 69 i 103.

[6] Dudik B., Archive in Königreiche Galizien und Lodomerien, Arch. f. österr. Gesch. XXXIX, Wien 1868.

[7] Arch. Kap. K. 80 p. 3. (Liber adnotationum).

[8] Dzieduszycki Maurycy hr. Żywot Wacława Hieronima Sierakowskiego arcybiskupa lwowskiego, Kraków 1868. Wydawnictwo dzieł tanich i pożytecznych. Tenże: Kościół katedralny lwowski obrządku łacińskiego, Lwów 1872.

K. J. Heck, wydając dzieło Pirawskiego [1], użył przy wydaniu także rękopisu, który mieści się w Archiwum Kapituły [2] pod sygnaturą K. 173. Wydawnictwo to zwróciło większą uwagę świata uczonego na to Archiwum. Najpierw więc prof. Abraham, badając początki arcybiskupstwa lwowskiego [3], wciągnął w zakres swych badań pergaminy, niewydane przez Liskego. Później pracowali w Archiwum kapitulnem ks. prof. Szydelski [4] i ks. prof. Fijałek [5], poświęcając swą uwagę głównie protokołom sesyi kapitulnych i statutom. Wyjątek zrobił do pewnego stopnia Franciszek Jaworski, który użył jeden z rękopisów działu »K« do skreślenia kilku szkiców »O szary Lwowie«[6].

Jak widać z powyższego pobieżnego przeglądu, z materyałów Archiwum kapitulnego były wykorzystane naukowo jedynie niektóre części i to w małej mierze. Zajmowano się głównie dokumentami pergaminowymi (Liske, Abraham) i protokołami sesyi (Szydelski Fijałek). Wyjątkowo tylko brano pod uwagę inne rękopisy Archiwum (Barącz, Jaworski). Natomiast akta luźne, złożone w fascykułach były prawie nietknięte przez badacza, bo jedynie korzystał z nich Dzieduszycki, i to w małej mierze. Na ogół zatem Archiwum kapitulne było słabo wyzyskane dla badań naukowych. Materyały zaś tego Archiwum są bogate i zawierają wiele cennych rzeczy. Na nich może się oprzeć przedewszystkiem badacz dziejów samej Kapituły lwowskiej i kościoła katedralnego. Dodać zaś należy, że tematy te nie są dotąd opracowane. Zachariasiewicz nie napisał właściwie historyi Kapituły; praca jego to raczej obszerna Series praelatorum et canonicorum. Dzieje natomiast Kapituły jako autonomicznej instytucyi kościelnej oczekują wciąż swego historyka. Podobnie ma się sprawa z kościołem katedralnym. Praca Dzieduszyckiego, jakkolwiek oparta na materyale pierwszorzędnej wartości, jest dość pobieżną; nie zużytkował on zresztą całkowicie dostępnych mu materyałów.

[1] Por. wyżej.

[2] Ibid. p. 3—4.

[3] Abraham Wł., Jakób Strepa arcybiskup halicki, Kraków 1908. Tenże: Początki arcybiskupstwa łacińskiego we Lwowie, Lwów 1909, Bibl. lwow. VII.

[4] Szydelski Ks., Archidyecezya lwowska na synodzie w roku 1641, Przew. nauk. i lit. XXXVIII. (1910).

[5] Fijałek Jan, Moderniści katoliccy kościoła lwowskiego w wieku XVI, Pamięt. liter. VII i IX. Tenże, Statuty Kapituły włocławskiej, Kraków 1916.

[6] Jaworski Fr., O szarym Lwowie, Lwów 1916, str. 126—159 »Na drewnianych skrzydłach«.

W fascykułach Archiwum kapitulnego spoczywają stosy aktów, na podstawie których możnaby napisać historyę kościoła katedralnego i nakreślić obraz jego przed czasami Sierakowskiego. Bogatą i cenną jest zarazem ta część Archiwum, która zawiera materyały (akta luźne i księgi), odnoszące się do dóbr kapitulnych. Odnośne akta, uzupełnione protokołami sesyi, dadzą obraz jednego kompleksu dóbr na przestrzeni kilku wieków, co może mieć doniosłe znaczenie dla badań z zakresu historyi gospodarczej Polski.

Znaleźć można też w Archiwum szereg wiadomości innego rodzaju odnoszących się n. p. do historyi miasta Lwowa, szkoły katedralnej lwowskiej, arcybiskupstwa lwowskiego, różnych kościołów we Lwowie i na obszarze archidyecezyi lwowskiej i t. p.

Z tych więc względów wskazanem byłoby większe zainteresowanie się badaczy Archiwum kapitulnem w celu wyzyskania jego materyałów dla badań naukowych.

M.

Przemysław. Prawo awu w Zwierciadłach saskiem, szwabskiem i niemieckiem, studyum z oryi prawa niemieckiego, str. 88 (2400 M.) 16800

Tom VII. Kolankowski Ludwik. Zygmunt August, wielki książę Litwy do r. 1548, z 3 tabl. mapami, str. 419 (12800 M.). — Hadaczek Karol. Osada przemysłowa Koszyłowcach z epoki eneolitu, studya do początków cywilizacyi w południowo-wschodniej Europie, z 10 tabl., str. 75 (3200 M.) 16000

Tom VIII. Longchamps de Berier Roman. Rękojmia z powodu wad i braków, a obowiązek adczenia. Studyum z austryackiego prawa cywilnego, str. 87 (2400 M.— Ohanowicz Alfred. Współwłasność w prawie prywatnem austryem, str. 75 (2000 M.). — Hartleb Kazimierz. Jan z Ocieszyna Oki, jego działalność polityczna i Dyaryusz podróży do Rzymu (1501—3), str. 342 (8400 M.). 12800

Tom IX. Zakrzewski Stanisław. Opis grodów i terytoryów z północnej strony Dunaju, i t. z. Geograf Bawarski, z 1 tabl., str. 80 (2400 M.). — Czeżowski Tadeusz. Teorya klas, str. 43 (1200 M.). — Smolarski Mieczysław. Stud nad Wolterem w Polsce, str. 221 (6000 M.) 9600

Archiwum Towarzystwa Naukowego. Dział II, histor.-filozof.

Tom I. Zakrzewski anisław. Najstarsza bulla dla Polski, spostrzeżenia nad dokumentem agome iudex«, str. 23 (800 M.). — Nanke Czesław. Z dziejów polityki ryi rzymskiej wobec Polski (1587—1589), str. 190 (4800 M.). — Barthel Weydenthal Marya. Uroczne oczy, str. 51 (1600 M.) — Makarewicz Juliusz. Instygator w dawnem prawie polskiem, str. 25 (800 M.). Prochaska Antoni. Sejmik wiszeński 1503 r., str. 27 (800 M.). — chorr M. Pomnik prawa staroassyryjskiego (z XIV w. przed Chr.), str. 7 (16000 M.). — Zajączkowski Stanisław. Archiwum Kapituły łańskiej we Lwowie, str. 38 (4000 M.),

Tom II. Starzyński Stanisław. Konstytucya państwa polskiego, str. 79 (3200 M.). — Dale zeszyty w druku.

Studya nad historyą prawa polskiego.

Tom III. Chodynicki Henryk. Sejmiki ziem ruskich w wieku XV, str. 119 (3200 M.). — Dąbkowski Przemysław. Wierna ręka czyli pokład, studyum z prawa polskiego str. 188 (4800 M.). — Ohanowicz Alfred. Ciężary państwowe duchowieństwa w Polsce w drugiej połowie XV i w początkach XVI wieku (1447—1530), str. 80 (2000 M.). . . 10000

Tom IV. Balzer Oswald. Sądownictwo ormiańskie w średniowiecznym Lwowie, str. 187 (4800 M.). — Balzer Oswald. Statut ormiański w zatwierdzeniu Zygmunta I z r. 1519, str. 289 (7200 M.). 12000

Tom V. Balzer Oswald. Porządek sądów i spraw prawa ormiańskiego z r. 1604, str. 64 (1600 M.). — Dąbkowski Przemysław. Stanowisko cudzoziemców w prawie litewskiem w drugiej połowie XV i w XVI wieku (1447—1588), str. 85 (2400 M.). — Silnicki Tadeusz. Prawo elekcyi królów w dobie Jagiellońskiej, str. 124 (3200 M.). — Widaje-

wicz Józef. Powołowe-poradlne, danina ludnościejskiej w dobie Piastowskiej, str. 146 (4000 M.) 11200

Tom VI. Ehrlich Ludwik. Starostwa ulickiem w stosunku do starostwa lwowskiego w wiekach średnich 90—1501), str. 136 (3600 M.). — Balzer Oswald. Z zagadnień us wych Polski, str. 75 2000 M.). — Dąbkowski Przemysław. ła rodowe i nabyte w prawie litewskiem od XIV do XVI wieku. str 7 (3200 M.). — Balzer Oswald. Stolice Polski 963—1138, str. 7000 M.) 10800

Tom VII. Sochaniewicz Stefan. Wóstwa i sołtystwa pod względem prawnym i ekonomicznym w ziemi lwskiej, str. 416 10400

Tom VIII. Dąbkowski Przemysław. Zione księgi sądowe województwa ruskiego i bełskiego, str. 112 (3200 M.) Abraham Władysław. Dziewosłęb. Studjum z dziejów pierwoto prawa małżeńskiego w Polsce, str. 47 (1200 M.). — Dalsze zeszyty druku.

Zabytki dziejo\

I. Polaczkówna Helena. Najstarszasięga sądowa wsi Trześniowa 1419—1609 str. 464 40000

Zabytki piśmiennictwaolskiego.

I i II. Potocki Wacław z Potoka. Ód Fraszek, wydanie zupełne Al. Brücknera. tom I. str. XXXVII i 5 tom II. str. XXV i 549. 40000

III. Krasicki Ignacy. Satyry i listy. Wanie krytyczne Lud. Bernackiego z 11 podobiznami, str. VI i 253. 7200

IV i V. Trembecki Jakub Teodor. Irydarz Poetycki. Z rękopisu Radcy dr. Ludwika Mizerskiego wydał ABrückner, tom I. str. XXIII. i 512, tom II. str. XLII i 401 32000

Balzer Oswald. Nauka uniwersytecka, a ko ność studyów w uniwersyteckiej nauce prawa, str. 43 1200

Księga Pamiątkowa ku czci Bolesława)rzechowicza. Tom I. str. XXVII i 544 z 10 tabl. i 2 ryc. w tście; Tom II. str. 661 z 3 tabl. i 1 ryc. w tekście, 1916 32000

Dembiński Bronisław. Źródła do dziejówrugiego i trzeciego rozbioru Polski. Tom I. Polityka Rosyi i Pru wobec Polski od początku Sejmu Czteroletniego do ogłoszenia konstytucyi Trzeciego Maja 1788—1791, str. LXXI i 565 16000

Sprawozdania Towarzystwa naukoweo. Rocznik I 8000

Sprawozdania Towarzystwa naukoweo. Rocznik II 6000

Pierwsze dziesięciolecie Towarzystwadla popierania nauki polskiej (1901—1910), napisał dr. Przemysław Dąbkowski, 1911, str. 52. 1600

Bulletin de la Société pour l'avancement des sciences. Tom I. (1901—1910) str. 204. 5600

Toż zesz. IX—XIII (1911—1913) po 700

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

CD 1719 L8Z3
Zajaczkowski, Stanislaw
Archiwum Kapituły
łacińskiej we Lwowie

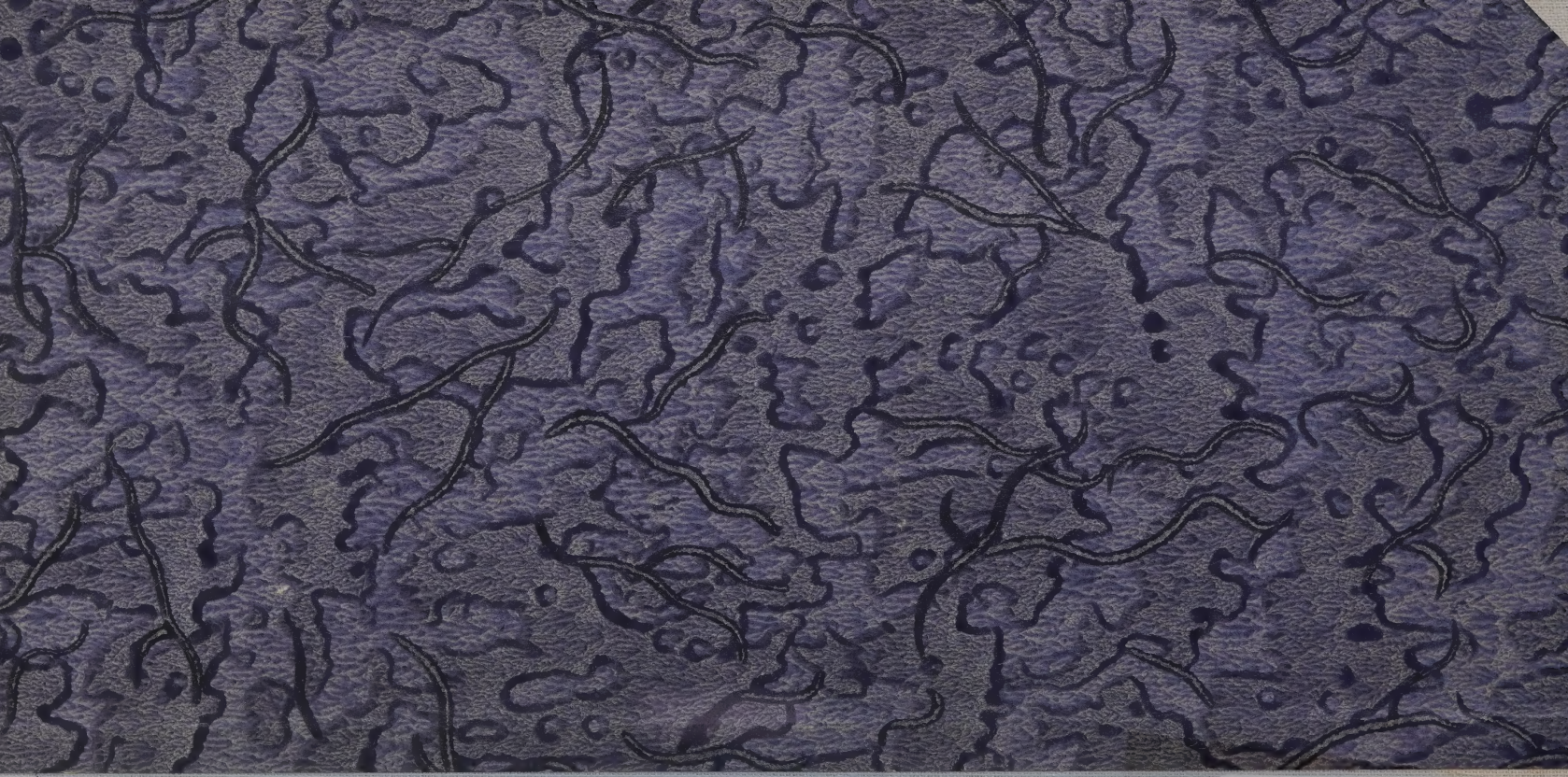

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 18 01 15 10 022 9